EESTI PÄEVALEHT

KOLMAPÄEVAL, 26. jaan. 1977 Nr. 6 (4194)

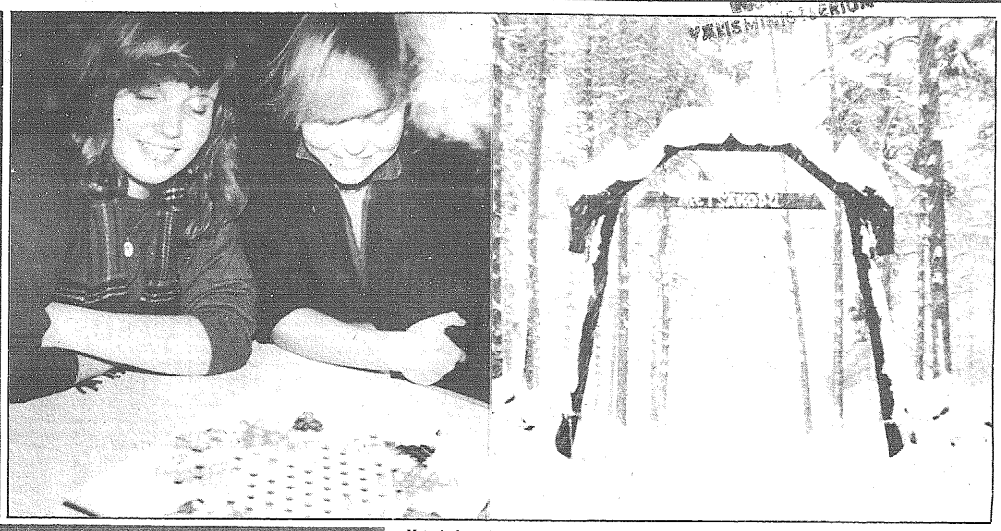
Riho Päts suri

Tallinnas on 15. jaanuaril surnud helilooja Riho Päts pärast pikaajalist rasket haigust. Ta sai 77-aastaseks (sünd. 26. juunil 1899 Tartus).

Riho Päts on tuntumaid iseseisvuse lõpuperioodi heliloojaid, kelle nime kannavad arvukad paljulaulduд koorilaulud, mis sageli tuginevad rahvamuusikale ja on eriti kõlakaunid.

Nõukogude teise okupatsiooni ajal oli ta Tallinna konservatooriumi õppejõuks ja hiljem pedagoogilise instituudi professor. Pensioneeriti 1971.

Järg lk 7

Metsakodu talilaagrist. Vasakul mängivad hiina malet Eva ja Liisi Raud, paremal Peeter Mihkla meelekohane pilt lumerüüs Metsakodust.

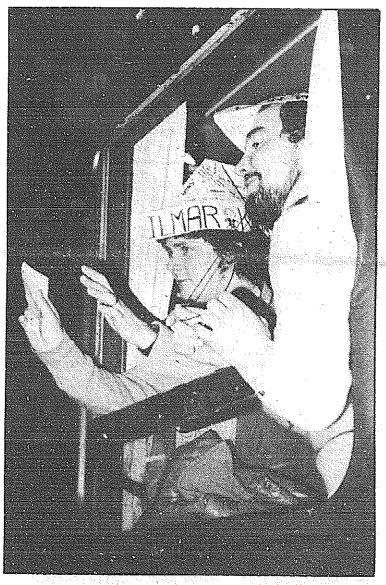
Läheb lahti sõja-sõit!

Eesti noored teenivad oma sundaega rootsi kaitseväes. Uuel aastal kutsuti teenistusse jälle neid, kelle vanus nii kaugele on jõudnud või kelle ajapikendus õpingute tõttu lõppes.

Eesti noori leidub rootsi sõduritena nüüd kõikides väeliikides ja osa on neist valinud sõjamehe-teenistuse oma elukutseks. Mitmetes väeosades teenib eestlasi kaadriohvitseridena kuni majori auastmeni välja.

Pildil asuvad oma sõduri-teekonnale kutsealused Ilmar Karro ja Rein Mertsina Göteborgist,

Järg lk. 7

Metsakodus hangedes ja käre-külmas

Metsakodus toimus järjekordne talilaager noortele, rajuritele. Seekord tõeline lumelaager tõelise pakasega sest ühel õhtul näitas kraadiklaas 30 pügalat alla nulli. Laagrist võtsid osa 43 noort ja külas käis veel 10. Allpool noorte endi raport talilaagrist:

Jahah, jällegi talilaager. Kas võtta uisud ja suusad kaasa? Kas on mõtet, ega sääl jääd ja lund pole nagu harilikult — eelmisel aastal tuli ju lumi alles viimasel päeval.

Eks nii mõtlesid paljud, aga vaata paganat — sel aastal oli lund, et võis arvata, et nägi und. Kunagi varem pole näinud Metsakodus nii palju lund. Esimesel päeval kohale jõudes saime kaks autot alla peamaja juurde, teised jätsime tee veerde.

Varahommikul kella viie ajal seisis aga nende taga lumesahk ja läbi sügava lume ja möllava lumetormi rühkis tarede poole linnarahvast kirudes ja vanduдes mees teedeosakonnast (vägförvaltningen). Võttis aega, enne kui ta kinnituisanud taredest kedagi kätte sai.

Need, kes läbi une ta hüüdeid kuulma juhtusid, arvasid et oli äratus ja keerasid selja. Lõpuks sai ta autojuhid kätte, äärepealt siis, kui ta oli vihaselt teel tagasi autosid sahaga teelt kraavi lükkama.

Hommikuvalguses saime aru kui kinnituisanud Metsakodu õieti oli. Need üksikud rajad, mis me eelmisel õhtul pimedas ooime lumest puhtaks kühveldanud, olid jällegi lumehanges. Lumi oli juba eelmisel päeval laagri algust viivitanud — rongid Göteborgist ei pääsenud jaamast välja ja stokholmlaste bussil tuli falköpingis kolm tundi göteborglasi oodata.

Nüüd tuli laager käima panna. Kaevasime könniteid igale poole kuhu vaja, kaevasime ssauna välja ja panime saunaahju küdema, kaevasime järvejääd vabaks ja ralusime jäisse augu saunalistele jne. Suure tee pidi

Järg lk 7

Heliloojad saavad autoritasu

Eesti Lauljaskond Rootsis on aktualiseerinud eesti heliloojate autoritasu küsimuse, leides et meie ühiskonnale vabas maailmas, kes on saavutanud normaalse elatustaseme, on ebavääirikas tasumata jätta oma kunstnikele.

Juba kuuekümnendal aastal võttis Eesti Lauljaskond Rootsis ühel oma Esinduskogu koosolekul vastu otsuse, et vabas maailmas töötavatele ja loovatele Eesti helikunstnikele peab tasutama nende loomingu ettekande eest.

Otsus tehti Eesti avalikkusele teatavaks ajakirjanduse kaudu ja tehti kohustavaks kõikidele Rootsis tegutsevatele kooridele ning paluti, et honoreerimist teostataks ka välismaal.

Kahjuks pole sellest ELR pöördumisest kinni peetud ja olakse endiselt arvamisel, et vabas maailmas elunevate ja loovate eesti helikunstnike loomingut võib igal ajal autorilt luba küsimata ja autorile tema loomingu eest tasumata ette kanda.

Võrreldes vabas maailmas tegutsevate eesti kirjanike, kujutavate kunstnike ja muude intellektuaalsetel aladel töötavatega, on eesti helikunstnikud vabas maailmas kõigist halvimas olundis, kuna nende loomingu eest ei suvatseta tasuda.

Eesti lauljaskond Rootsis ei pea õigeks, et selline ebaloomulik olukord võiks kesta. Viimatisel Esinduskogu koosolekul otsustasid Rootsis tegutsevate eesti kooride esindajad uuesti pöörduda eesti avalikkuse ja organisatsioonide poole, et nende poolt korraldatud avalikel üritustel,

Järg lk 7

ELR esimees Jüri Raid

Võimuvahetus

Carter andis vande

Neljapäeval, 20. jaanuaril algas Washingtonis Carteri-epohh tema ametiliku "kroonimisega". Ja kogu maailm küsib, mida see epohh toob. Ford ja Kissinger on nüüd eraisikud, mõlemad asuvad tööle ülikooli õppejõududena.

Kissinger oli professor varem, Ford alustab sellena Michigani, oma koduosariigi ülikoolis. James "Jimmy" Carter aga asus oma perekonnaga ja staabiga Valgesse Majja ning otsustab nüüd USA (ja muidugi ka maailma) poliitika üle.

Järg lk. 7

Jimmy Carter

Teadusliku Raamatukogu

EPL Kolmapäeval, 26. jaan.

Kõlbab!

Aeg jookseb ja kirjutame juba aastat 1977, kuid 1980-nda aasta ülemaailmsete Eesti Päevade asukohta ei ole suudetud senini fikseerida. Seejuures on kõigile selge, et sellise suure üritusе ettevalmistamine, eriti olukorras kus suur osa tööst tehakse inimeste poolt, kel on võimalik seda teha ainult kutsetegevuse kõrvalt, vajab palju aega.

Pärast Baltimore Eesti Päevi, kus järgmisi päevi ei määratud, on aga tekkinud õnnetu olukord, kus aega viidetakse opinioonipeilimistega, poleemikaga jne. Tähtis küsimus on olnud: kas Rootsi üldse kõlbab ülemaailmsete Eesti Päevade asukohana? Ja selles küsimuses on üks ja teine organisatsioon arvamist avaldanud kord ühest, kord teisest aspektist väljudes: kommunikatsioonide mugavus, kaugused, kulud ja muidugi ka poliitilised aspektid.

Oleme jõudu mööda refereerinud neid seisukohavõtte samal ajal kui siin Rootsis ilmselt on kõik ringkonnad ilmselt ette ruttamas "ametlikest otsustest" (kes nüüd sellise otsuse teeb? Keskнõukogu?) ja moodustatud on küsimuses eritoimkondi — uut Eesti Päevade Rootsi Komiteed saab ju moodustada alles siis, kui selge on, et päevad tõepoolest tulevad Rootsi.

Igal juhul on siinne üldine arvamine kristalliseerunud: "Rootsi kõlbab Eesti Päevade maana". Kõne alla võivad tulla Stockholm ja Göteborg, kus mõlemil pool on olemas suurehitusi suurkongressideks ja suuriüritusteks. Ja informatsioonid ka Ameerika mandrilt, kus ilmselt otsus tehakse, näivad muutuvad positiivsemaks Rootsile.

Seega paistab lõplik seisukoht olevat küpsemas. Muidugi tuleb sellele maale, kelle ülesandeks jääb korraldamine, juba algusest peale suuri korraldamisega ühenduses olevaid majandusliikе probleeme. Rootsit näit. võivad mõtlema panna informatsioonid Baltimorest, et seal arvestatakse võimaliku 6000-dollarilise puudujäägiga, vaatamata, et kohalik linn ja osariik üritust tõbusalt toetasid. Võibolla oldi liiga optimistlikud 150 ürituse pidustustesse paigutamisega, mis paratamatult üksteisega omavahel konkureerisid ja just kulukaimatega. Baltimore korraldajad said just 6000-dollarilise laenu Toronto eelkäijailt, mis tuleb tagasi maksta.

Järelikult ei ole Rootsil võimalik stardikapitali laenata Baltimorest. See küsimus tuleb kohapeal lahendada. Kuna Rootsil ei ole juubelit, mille raamidesseüritust viia, siis ei ole asi nii lihtne, kuigi ka siin maal vähemustele antakse nn. "projektitoetust". Eesti Päevad annavad igati "projekti" formaadi välja.

Rootsi kui korraldava maa suhtes on jäänud skeptiliseks New Yorgi Vaba Eesti Sõna. Nagu äsjases juhtkirjas rõhutati, ei ole siin tegemist Rootsi-eestlaste diskriminеerimisega ja isegi mitte korraldamisvõime kahtluse alla seadmisega (vahepal on ju selgunud, et Rootsi "lahkelid" ei ole siiski üritust takistava toimega, kuna "pooled" on selles küsimuses koostöövõimelised), vadi ainult "realismiga" poliitilisel poolel: "Rootsi on E.V. annekteerimise tunnustanud ja läänemaailma eestlaskonnal ei ole seal võimalik tulemuslikult poliitiliste sihtidega päevi korraldada, nii nagu seda on tehtud senini. Selles ei ole süüdi sealne eestlaskond. . Põhja-Ameerika eestlaspere näeks heal meelel, et päevad toimuks muutmatute eesmärkidega Euroopas, kuid reaalsusega arvestades ei ole selleks seal võimalusi". Nii siis, et Rootsi ei kõlba. Poliitiliselt.

Muidugi võime analüüsida ülemaailmsete kokkutulekute eesmärki. Loomulikult on selline suurkokkutulek juba poliitiline oma toimelt, samal ajal ei tohi me aga ka unustada, milline tähtsus on suurkogunemistel meile endile siseniselt. Stockholmis äsjasel kasvatuspäeval jutustasid paguluses sündinud noored, et Toronto ja Baltimore "Estod" on neile olnud kogu suhtumist eestlusse ja eesti asjasse määravaiks elamusiks.

Kuna kogu eestluse poliitiline võitlustegevus oma kontinuiteedis kõigepealt oleneb tulevaste sugupõlvede lojaalsusest eesti rahvale ja Eesti vabadusideele ja seda just nende säilumise kaudu eestlastena, siis on siin ülemaailmsetel kogunemistel eriline poliitiline missioon. Meie ei saa oma poliitilist võitlust maha panna ainult selle pärast, et üks või teine maa on Eesti annektsiooni tunnustanud.

Vastupidiselt vajab sellisel juhul võitlus veel rohkem jõudu. Nägime, kuidas hiljuti alles Austraalia andis Moskva soovidele järele, ent tänu balti grupi väsimatusele on see otsus muudetud. Ja kui palju on aktiivne USA-eestlus vaeva näinud, et valgustada kongressi ja takistada valitsuse "pehmenemist" Moskva surve ees. Kui oleks õnnetus juhtunud, et Washington olnuks omamoodi "reaalne" ja astunud N. Liidu poolt soovitud sammud näit. Balti esinduste sulgemise näol, kas oleks meie siis pidanud matma maha ülemaailmsed Eesti Päevad USA-s?

Võib uskuda, et need päevad siss just omanuks erilist missiooni. Elame ajastul, kus üheainsa sulekriipsuga ühe või teise maa poliitika vägeva diktatuuri soovil muutub "reaalseks". Olgu see siis maailma- või tavaline pisirilk.

Viimaste hulka kuulub Rootsi, kes praktiliselt asub umbes samas "örnas" situatsioonis kui omal ajal Eesti Vabariik. Kuigi see maa on kriitilises situatsioonis natsismi ja kommunismi mesinädalate ajal meie maa suhtes teinud negatiivse otsuse — kartuses oma naha pärast. Ent see maa julges siiski vastu võtta 30.000 eesti põgenikku. Ja sellel maal valitseb sõna- ja koosolekuvabadus, mis on avaramaid maailmas. Mitte üksi ainult "punastele". Sellepärast ei ole ka takistusi eestlaste poliitiliste nõuete esitamiseks.

Nii ei tohiks Eesti Päevadel Rootsis puududa ka poliitiline mõte. Nende ülemaailmsuse idee aga eeldab, et neid päevi korraldatakse mitmetes maades ja mitte ainult ühes-kahes. Tähtis on kohtamine ja kontakt. ja ei ole ebaõiglane, kui ka teiselt poolt ookeani vahel tehakse kulusid Euroopasse tulekuks, kui ülemaailmsed Eesti Päevad sinna on paigutatud.

Rootsi kõlbab!

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus: EESTI MAJAS Stockholmis: Wallingatan 32, 1 tr. Postiaadress: Box 667 101 29 Stockholm 1 Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0.
Eesti Päevaleht Förlags AB, Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta . . . . . kr. 236:—
Termin (4 kuud) . . kr. 85:—
Kuu . . . . . kr. 23:—

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kuriren Tryckeri AB Eskilstuna 1977

• Vastukaiku

IDEOLOOGILINE VÄITLUS kodumaa lehtedes on tavaliselt igav lugeda. Tuleb alatasa korduvate ja hirmsasti kulunud fraaside tagant ja vahelt katsuda välja leida, mida kirjutaja öelda tahab. Kui ta seda üldse tahab ja ruumi ning kohuse täitmiseks sõnu ei tee.

Aga vahel on kellelgi ka midagi öelda. Nagu viimati "Sirbis ja Vasaras" (küll toimetuse poolt ettevaatlikult märkusega "Mõttevahetuseks" varustatud) ilmunud Herbert Vainu artiklis, mis pealkirjastatud "Renessanssist Maarjamaal".

Artiklit lugedes selgub, et neid renessaansse või ärkamisaegu on olnud kaks: Koidula-aegne ja tänapäevane (!): "Objektiivselt elab sotsialistlik eesti rahvas praegu üle õitsengu aega, mille ees kahvatub meie eelmine renessans, rahvuslik ärkamisaeg". Selge see: muidugi oleksid Kreutzwald, Koidula ja Weske kahvatunud, kui nad oleksid teadnud, missuguseid aegu eesti rahval tuleb läbi elada.

Siis tuleb autor välja "ajaloolise" väitega — ideoloogia areng olevat Koidulast alates läinud kahte teed pidi — "üks otse marksismi, teine viitu, kodanlikku natsionalismi". Ikka objektiivselt vaadates. Niisiis marsis eesti rahvas aastani 1870 ühes rivis, aga sellest peale läks lahku. Kes õieti, kes viitu — nagu vanal Viimsepäeva pildil, ühed taevasse ja teised põrgu. Objektiivselt . . .

Ei ole ka seda esimest ärkamisaega kunstiliselt küllalt valgustatud, see tuleks teha ümber ja paremini. Autor sarjab "ainokalastlikke ettekujutusi ja moodsaid, osalt Läänest tulnud kirjanduslikke kontseptsioone". Tehke ärkamisaeg ka kirjanduslikult ümber — nagu ajalooliselt juba on tehtud!

ARTIKLI AUTOR jagab veelgi ülesandeid, veel raskemaid:

Läänemere (mis on rahumeri!) teisel kaldal asuvad "majanduslikult kõrgelt arenenud kapitalistlikud riigid" (miks, pagana pihta, pole sotsialistlik N. Liit "kõrgelt arenenud", kes on viga sotsialismis või venelases?). Eriti Rootsi, "kus materiaalne elustandard on kõrge, sotsiaaldemokraatlikud valitsused on tuhmistanud mitmedki kapitalismile omased teravad vastuolud". (Vaata, millega "kapitalismi ketikoerad" hakkama said!)

Neid arenenud ühiskondi tuleb veenda, neile tuleb selgeks teha, et "meie süsteem on vaimselt puhtam ja humaansem, meie arusaamine rahvaste sõprusest kõrgem kui nende oma". (Ja ometi on rootslased nõuga ja jõuga olnud igalpool ältamas!)

Puhtuse ja humaansuse küsimuses võib ju olla eriarvamusi — kui vaadata objektiivselt . . . Kui väljapoole vahel niisuguse mulje on jäänud, siis ikka sellepärast, et keegi pole pääsenud küllaldaselt ligidale, et uurida seda puhtuse ja humaansuse kraadi.

RAHUL EI OLE kõigest sellest hoolimata artikli autor siiski oma kaasmaalastega: "...kramplik kinnihoidmine vanast, justkui kartus uue terviku — nõukogudeliku kultuuri — kujunemise ees".

Niisiis selles on küsimus — nõukogudelikus kultuuris, mille "puhtuse ja humaansuse" puhul meil siin varem on juhust olnud mõtteid avaldada. Autor sarjab ka neid, kes nooreestlaste eeskujul piiluvad lääne poole. Mis on neil sealt otsida? Maha arvatud, süsteemile propagandat teha. Aga sedagi teevad ju paremini selleks kutsutud ja seatud. Need, kes igal kulturiisaatkonnal kunstnike sabas jõlguvad, kontakte loovad ja katsuvad kunstnike endi kontakte takistada . . .

Kombeid pole pealegi neil läänе poole piiljatel — ja mis hullem! — ka mitte noorusel. Vennasvabariigist siiasõitnud vastasmeeskonna esitlemisel spordihallis hakkab vilekoor käima . . . Autor esitab küsimuse, kas niisugust seltskonda võib üldse lubada olümpiaregatti vaatama. Võibolla ei lubatagi.

Niisugusest on ideoloogilised aspektid kodumaal.

RAHVAS on hea sõna. Eriti kui seda saab asetada kontrastiks sõnale "Valitsus". Kontrast on muidugi olemas kapitalistlikus maailmas, sest sotsialistlikus maailmas ja rahvas ja valitsus ülks ja seesamna. Valitsus teostab (siin oleks trükiviga parajal paigal: teotab) rahva tahet, aga näiteks USA-s tahab rahvas sõprust nõukogudega ja ihaldab kõik relvad merre visata, ainult valitsus on vastu (ei ole mingit vahet, kas see on demokraatlik või vabariiklik!). Paraku on "rahvas" (s.t. kommunistid ja mõned päris tulipunased radikaalid) USA-s hirmsas vähemuses.

Sellegipärast soovitas Brezhnev Carterile enne selle ametisseastumist, et ta arvestaks "rahva" tahtmisega. Aga vabandust ei palunud teise riigi siseasjadesse segamise puhul.

Seda tegid Olof Palme ja Willy brandt, kes palusid enne vabandust ja siis palusid valitsusel tshehhi opositsionääridega paremini ümber käia. Kas Gustav Husak seda palvet tähele paneb, on kahtlane. Idas on taoline viisakus nõrkuse tunnus. Enne rääkimist lõb rusikas lauale, siis hakataksе sind kuulama. Lääne poliitikud seda taktikat ei tunne, sellepärast jääb nende häál hüüdjaks hääleks Praha tänavatel. Paraku!

RAHVA TAHE on ka see, kui 5000-st Poola Ursuse vabriku töölisest ainult 150 kirjutavad alla paberile, millega streik hukkа mõistetakse.

INIMESE VÄÄRTUS on suhteline. Eriti ajakirjanduse veergudel. USA-s surma mõistetud (ja surma saadetud) Gary Gilmore surma ümber on kirjutatud veergude viisi kommentaare ja kulutatud TV-uudiste aega. aga kui Hiinas 650 000 inimest maavärisemise ajal surma sai — siis pühendati sellele massimeediumes vahest viiendik osa Gilmorele pühendatud tähelepanust. Elektronarvutitega võiks välja arvata, kuipalju on surnud hiinlane Gilmorest odavam . . .

TEADUS ARENEB. Ka rn. seksoloogia. Itaallased on järele uurinud, et seks enne spordivõistlust inspireerib sportlasi (olgu need naised või mehed). Seni arvati vastupidist. Kuigi pole kuulda olnud, et mungad või nunnad (või eunuhhid) oleksid olnud eriti head sportlased.

On ka muidugi vastupidiseid arvamisi. Hea kirjanik näeb eluvalest läbi. Ilmar Jaks on juba ammu novellis "Mina valisin teiba" teinud naeruväärseks noormehe, kes enne otsustavat spordivõistlust tõtarlapsele selja pöörab. Nüüd on teadus kirjaniku vaatekoha õigeks tunnistanud.

RAADIOS arutati poliitilist survet Ida-Euroopas. Küsimusi oli palju ja vastajad olid asjatundjad — põgenikud idast.

Dagens Nyheter kommenteerib programmi ja pühendab sellele 6-sentimeetrilise veeru. Et siis kiiresti üle minna teisele programmile, mis käsitleb rõhumist Lõuna-Aafrikas (mille olemasolus keegi ei kahtle!), pühendades sellel 17 sentimeetrit veeruruumi.

Kuidas ütles vanasõna: Mis kaugel, see kallis, mis käes, see odav! On hoopis suuremad võimalused Ida-Euroopa rõhumisel levineda näiteks Rootsi suunas, kui on seda Lõuna-Aafrika omal. Kas pole tõsi? Objektiivselt vaadates?

TIMMUKURU

Rhode Islandil USA-s suri 5. jaanuaril Lembit Uuetoa, sünd. 13. juulil 1919 Tallinnas.

Indianopolises USA-s suri 6. jaanuaril Alide Taevere, n-na Bernhardt, sünd. 16. juunil 1911 Tali vallas.

Inimene N. Liidus ainult tööriist

N. Liidu vanglast läände vabadusse pääsenud Leonid Plјushtsh on Lääne-Saksamaal pidanud rea ettekandeid, milles ta analüüsib poliitilist ja vaimset olukorda N. Liidus. Ta nimetab end "neomarksistiks" ja rõndab seda kuristiku, mis N. Liidus on sotsialistlike ideede ja nende teostamise vahel. Inimene peab olema ideede sihiks, aga mitte nende tööristaks.

Pinge vähenemine ida ja lääne vahel on teretulnud — aga ainult tingimusel, et N. Liit muutub demokraatlikumaks. Vastasel korral on pinge vähenemine idarahvaste reetmine. Lääs ei tohi vaikides heaks kiita Brezhnevi versioooni pingevähenemisest — see on Brezhnevi järgi sisemise ideoloogilise võitluse tugevdamine. Opositsioon N. Liidus üksinda on liiga nõrk ja vajab läänepoolset moraalset ning poliitilist tuge.

Pljushtsh on vägivalla kasutamise vastu, see oleks praeguse N. Liidu poliitika jätkamine. Vastupanuliikumine N. Liidus on praegu enam rahvusilk kui demokraatilk, kohati koguni shovinistlik. On karta, et rahvuslased satuvad omavahel konflikti.

N. Liidus on kuuekümne aasta jooksul saanud võidule "kuratlikud ideed". Kogu nõukogudelik ideoloogia pole muud kui üksainus valelik fraas.

Patriotism on N. Liidus saanud vale tõlgenduse. Õige patriotism on see, kui opositsionäär, teada saades nõukogude tankide jõudmisest Prahasse, spontaanselt hüüdatas: Isamaa on hädaohus! Mele tankid on võõrale maale tunginud!

Pljushtsh märkis nõrdimusega tshilli kommunisti Corvalani väljendust, mille järgi N. Liidus polevat poliitilisi vange. Pljushtshi kaasvangid Dnjepropetrovskis olid selle Corvalani väljenduse puhul vihaselt lausunud, et Corvalani vangistamine Pinochet poolt oli talle paras.

Eestis probleemiks "uuskapitalism". . .

Aastakümned kommunistlikku rezhiimi pole inimestes sumbutanud "oma toa, oma lõa" instinkte. Praegunegi kord pakub selleks teatud võimalusi, päriselt seaduse piirides. Aga poliitiliselt teadlikule ajakirjandusele niisugune tegevus ei meeldi. "Rahva Hääles" iseloomustatakse taolisi uus-kapitaliste joonealuse stiilis.

"Nii naine kui mees on veel noored inimesed, alla neljakümne, kuid kätte on nad saanud juba kõik, mida nad on igatsenud — hea korter, moodne mööbel, tulutoov suvila, korralik auto. Pereisa on tuttavate ja töökaaslaste ringis tuntud kui rahakas mees.

Selliseid inimesi. . . iseloomustab asjaolu, et töö ja ühiskondliku tegevuse eesliinile nad ei pühagi, jäävad meelsasti kuhugi tahapoole, lepivad juba noorena isegi tagasihoidliku valvurikohaga, sest palk moodustab ju ainult tühise osa võrreldes sissetulekutega, mis saadakse lillekasvatusest, ääludusest ja muust ettevõtlusest.

Seadust nad tunnevad ja paragrahvidega tavaliselt vastuollu ei satu. Kasutavad tasuta arstiabi, kurjustavad, kui majahoidja lumerookimisega hiljaks jääb, kiruvad bussijuhte, kui need graafikust kinni ei pea.

Omamoodi nähtuseks on seegi, kuidas suhteliselt tagasihoidliku paigaga inimesed igale oma lapsele näiteks maja ehitavad. Neid ei takista ehitusmaterjalide nappus ega tööjõu vähesus. Neil on oma laialdane tutvusringkond just sellistest inimestest, kes neid aidata saavad ja kes omakorda nende teeneid vajavad.

Eks see abielupaar ole praeguse korra produkt. . .

Eesti noormehed väravpallitähed

Lidingö väravpallimeeskonnas mängib kaasa kaks eesti noormeest — mõlemad silmapaistvate tulemustega. Väravavaht Jaan Kuus olevat Rootsi kõige kindlamaid sei alal — eriti karistusviisete püüdmise puhul. Kolmapäeval toimus Eriksdalshallenis tahelis 7-ndal kohal asuva Lidingö võistlus tabelit juhtiva Hellasega, mille Lidingö võitis 21—17 (poolaeg 15—8).

Enne võistlust panid spordiajakirjanikud ja meeskonnajuhid oma lootuse Jaan Kuusele, kelle areng olevat olnud väga ülalтav, eriti viimasel hooajal, kus ta on esinenud kogu aeg hiilgavalt. Alates mõõdunud aastast on ta meeskonna esimene väravavaht. Ta on karistusviisetest püüdnud viimasel ajal kinni 50%, mida tuleb lugeda väga kõrgeks protsendiks. Ta ütleb intervjueerijale, et Hellas ehalb koht tabelis oleneb peamiselt ebaõnnest ja ühepunktilistest kaotustest.

Matshis Hellase vastu esines Jaan Kuus ootuste kohaselt ja püüdis kinni rea väga raskeid viskeid. Arvatakse, et ta jõuab varsti rahvusmeeskonda.

Lidingö teine silmapaistev mängija on Joonas Koplimaa, kes on hea viskaja ja juba kord rahvusmeeskonnas võistelnud Taani vastu. Enne võistlust lootis ta, et Lidingö tõuseb tahelis neljandaks ja pääseb lõppmängu. Võistlusel saavutas Koplimaa kolm punkti, tulles oma meeskonnas sellega teisele kohale.

• Mis juhtus

BREZHNEV HOIATAB

Paar päeva enne Jimmy Carteri ametisseastumist USA presidendina hoiatas Leonid Brezhnev uuesti, et Carter ei tohiks lasta end mõjutada neist "kulliidest" USA poliitikute hulgas, kes väidavad, et N. Liit tahtvat oma relvastuses USA-st ette jõuda. Brezhnevi järgi on "ameerika rahva enamus" ägedasti vastu uuele külmale sõjale.

Vastuvõtt Stockholmi algkooli

Lapsed, kes saavad tänavu kuue aastaseks, võivad kooli alata kui nad pärast arstlikku läbivaatust ja koolikõpsuse katset leitakse olevat sobivad.

Nimetatud lapsi tuleb registreerida hiljemalt 15. veebr. koolis, Svartmangatan 20-22 või tel. 08/10 64 26.

STOCKHOLMI EESTI ALGKOOL

VIIS LÕHESTATUD PEREKONDA ROOTSIS

Olle Wästberg (fp) päris Rootsi riigipäeval välisministrilt Karin Söderilt, mida minister on teinud perekond Agapovi heaks. Välisminister vastas, et pingutused perekondade ühendamiseks jätkuvad. Rootsis on praegu viis taoliselt lõhestatud perekonda.

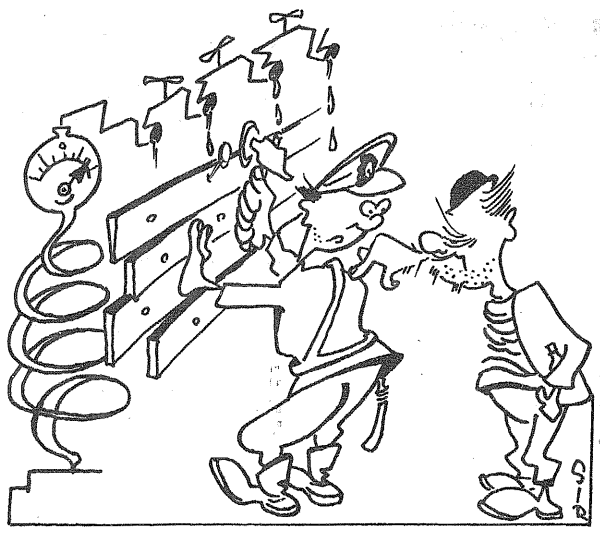
Ludmilla Agapova on vaimuhaiglast välja kirjutatud. Ta üteleb, et talle pole teostatud süste ja teda on haiglas hästi koheldud. Ludmilla Agapova kannatavat neurootilise depressiooni all.

TSHEHHOSLOVAKKIA VALITSUS ÜLLATATUD

Pagulastshehhida arvates on viimased haritlaste protestid valitsuse vastu tulnud peaminister Gustav Husakile ja ta valitsusele täiesti üllatusena. Husak olevat oma meelest teinud kõik, et rahustada rahvast — ja läänepoolseid kompartеisid. Teiseltpoolt olevat ta neutraliseerinud paar ägedat stalinisti.

Husakil pole ilmselt õiget kujutlust rahva meeleolust ja selle ikka ägedamatest nõudmistest inimõiguste rakendamise osas.

Muhu saarel suri 11. detsembril Juulia Vaga, n-na Suu, sünd. 12. veebruaril 1906 Muhus.

Göteborgis avastati suuremööduline salavima vabrik.
— Mis sa sõge teed — see on ju ainus järelejäänud tehas, mis ei käi riigitoetusega.

Kanada valitsus varjas venelaste spionaazhi 1946

OTTAWA (VE) — Kanada peaminister sõjajärgseil aastail Mackenzie King püüdis avalikkuse eest varjata äsjase liitlase sõjast N. Liidu ulatuslikku spionaazhi, nagu selgub nüüd avalikuks tehtud Kingi päevaraamatust, kus käsitletakse 1946 sündmusi. King suri 1951. Nagu selgub, tegeles peaminister elavalt spiritismiga ja peab võimalikuks, et "vaimud" aitasid paljastada venelaste spionaazhi.

Selgub ühtlasi kuivõrd naiivsed olid kanadalased ja üldse lääneliitlased venelaste suhtes. Kui N. Liidu suursaatkonna shifriametnik Gussenko ära hüppas ja Kanadas asüüli palus, siis pidasid Kanada valitsusvõimud teda vaid tülikaks meheks, kes võiks rikkude häid vahekordi Moskvaga.

Gussenko visati näit. Kanada kohtuministeeriumist otseselt välja ühe ametniku poolt. Peaministrit hakkas asi huvitama alles siis, kui venelased olid sisse tunginud Gussenko asukohta ja ilmselt sealt otsinud saladokumente.

Kui siis N. Liidu sõjaväeline atashee kõrtsikakluse järele politseis püdi välja magama, leiti tema juurest dokumente, mis kinnitasid, et ta oli maksnud summasid isikutele, keda Gussenko kanadalastele oli üles annud kui spioone. Nüüd alles võeti Gussenkot tõsiselt.

Ottawa, Washington ja London olid shokeeritud, kuna Stalinit oli peetud "ausaks liitlaseks". Kanada peaminister ja tema välisminister hoidsid Gussenko-juhtumit saladusekatte all tervelt viis kuud, kuni "pomm" lõhkes USA ajakirjaniku Drew Pearsoni paljastuste kaudu.

EVALD SAARNAK

Ev. Saarnak in memoriam

Lõuna-Rootsis sünagitati Barsebäcki kalmistul maamulda Evald Saarnak, viimne Mustjala Tarvitajateühingu ärijuht Saaremaal ja siin kõigist lugupeetud kaasmaalane.

Tema elukäik on näide eestlase visadusest ja edasipüüdlikusest, kes kitsastest oludest võrsudes saavutas nii kodumaal kui paguluses oma kätetöega majandusliku aluse, et võis koolitada viit last ja võimaldada neile silmapaistva hariduse.

Evald Saarnak sündis Hiiumaal, Heltermaal 28. augustil 1908 väikekohapidaja ja kaluri vanema pojana. Et ta esivanemad on asunud seal polvede jooksul, töendab lähedal asuva merelaiu nimi — Saarnaki laid. Isa varaku surma järele tuli Evaldil asuda üsna poisikesena hoolitsema kogu perekonna eest. Kohaliku kooli lõpetamise järele siirdus ta sõjaväeteenistusest piirivalvesse ja määrati 1930 Saaremaale piirivalvuriks Mustjala-Panga piirivalvekordoni koosseisu. Eeskujuliku teenistuse tõttu saadeti ta Tallinnasse, Allohvitseride Kooli, mille lõpetades ülendati seersandiks ja määrati sama kordoni ülemaks.

Kui punaarmee oli okupeerinud kodumaa, pääses ta küüditamisest tänu heale läbisaamisele kohaliku rahvaga, kes teda varjas. Venelaste lahkumise järele organiseeris ta Mustjala omakaitset ja oli selle kompaniipealikuks. Sattudes aga saksa okupatsiooni võimudega rahvuslikul pinnal vastollu, astus ta omakaitse juhi kohalt tagasi ja asus Mustjala Tarvitajateühingu ärijuhi kohale.

Maabunud põgenikuna 1944 Rootsi koos perekonnaga töötas ta põllutöölisena Skånes. Barsebäcki mõisas aga seati selle omaniku krahv Hamiltoni poolt peatselt suure lambakasvatuse farmi hoidajaks ja juhatajaks. Farmis kasvatatakse puhasttõugu shoti villalambaid, arvult üle 800.

Kodumaal Piirivalve teenistuses olles abiellus Saarnak kokukõila neitu Emilie Kallasega. Sellest õnnelikust abielust sündis neli poega ja üks tütar, kes kõik said Rootsis, tänu oma töökatele ja laia silmaringiga vanematele, hea koolihariduse. Üks poegadest on keemlainsener ja teine tsivilõkonoom.

Saarnakite külalislahke kodu Barsebäckis, ilusal mererannal, oli laialt tuntud ja selle uksed olid kõigile avatud Nüüd on ta hoolas ja sõbralik peremees läinud viimsele pühkusele. Olgu talle kerge siitmaa muld.

OSVALD VIIRSOO

Kahtlused lenduri ümber

LONDON — Neli kuud pärast seda kui N. Liidu lendurleitnant Viktor Belenko põgenes vene muudsa MIG-25 tiiipi võitluslennukiga Jaapanisse, kus USA ja Jaapani eksperdid lennuki põhjalikult läbi uurisid, on läänemaailmas üles kerkinud kiisimus — kas see põgenemine ei olnud vene salaluureorganite poolt lavastatud ning kas venelastel ei ole tegelikult tagavaras palju parem ja muodsam võitluslennuk?

Lennukit uurinud eksperdid leidsid, et MIG-25-el oli palju puudusi ning et venelased on ameerikastest lennukite konstrueerimisel ja ehitamisel vähemalt 15 aastat taga. Samal ajal aga mainivad mõned pessimistlikumad eksperdid, et MIG-25 on ehitatud ainult suurtes kõrgustes opereerimiseks ning võib osutuda seal tugevaks vastaseks.

Mõned poliitikud kalkuleerivad, et MIG-25 saadeti venelaste poolt sihilikult Jaapanisse, et sellega halvendada N. Liidu ja Jaapani vahelisi suhteid. See võimaldaks venelastel venitada Kurilli saarte tagasi andmisega Jaapanile, kuhu Moskva on rajanud oma mereväebaasid.

KGB-kargur paljastab vene spionaazhivõrku

BONN (ME) — Hiljuti Ida-Saksamaalt läände põgenenud N. Liidu salapolitsei pea-agent Euroopas, Aleksei Maikov kirjutas raamatu oma spioneerimisest. Selles raamatus Maikov väidab, et praegune pingelõdvendus teenib ainult N. Liidu salapolitsei sisemise öönestamisetöö ülesandeid.

Kasutades peamiselt ajakirjanikke ja N. Liidu ja asukohamaa vene sõprasühinguid, mis on tegelikult Moskva spioonide kesksued, õnnestus Moskval läbi viia Prantsusmaa välja-astumine Natost. Kui 1970 sõlmiti N. Liidu ja Lääne-Saksamaa sõpruspakt, siis oli see signaaliks uue täieliku luurevõrgu organiseerimiseks.

Vähemalt 8.000 Lääne-Saksamaa kodanikku töötasid Moskvale. Maikov märgib, et vähemalt 110 000 KGB ametnikku on rakendatud välisluure ja spioneerimise organiseerimiseks ja kõik vene sõprusühingud kõikides maades on tegelikult ainult Moskva suured spioonikeskused.

Venelased katsetasid mõned aastad tagasi aatomipommi Baikali järve lähistel ja pärast aatomiplahvatust saadeti üks mootoriseeritud rügement lõhkemispiirkonda. Seletati, et seal ei ole mingit ohtu. Kuid 75% sõduritest hukkestusid ja paljud surid. See näitab, et Moskva talitab sõduritega äärmiselt hooletult.

Soomest allikavett araabia õlimaadele

HELSINGI (VE) — Soome alustas uued aastal oma allikavette eksporti, mh. vahetuskaubana araabia õliriikidega. Ostjate hulgas on Saudi-Araabia, Liibia ja Kuvait. Ka Lääne-Saksamaa, kus roiskvetest on tekkinud joogivee puudus, on allikavee ostjate seas.

Araabia maadesse viiakse allikavett tervete laevalastide kaupa — tankerite lastiks on korraga 3 miljonit liitrit vett.

Köylö allikavesi on leidnud oma tee juba Põhjamaadele. Seinajõe allikavett müüakse kaheliitrilistes kottides toiduainetearides. Nii on Seinäjoe keskhaigla kasutanud seda vett juba mitu aastat.

Ja palju seda ostetakse, töendavad kaupmehed. Allikavesi pole siiski veel osaliseks saanud kuulsas kaupluste sõjas, kus hinnasõda on viinud alla piimaliitri hinna.

Allikavee eksport välismaadele pole siiski ainult lootuste astmes. Läbirääkimised Lääne-Saksamaaga on käinud juba pikemat aega ja arvatakse, et vedu algab eel-oleval aastal.

Lend Concorde'iga: Iga minutiga 36 km

Briti-Prantsuse ühisprojekti hejkikirust ületav lennuk Concorde liigub nüüd reisilennukina üle ookeani. Euroopa-Ameerika vahe võtab vaid 2 tundi 53 minutit. Seega on sõiduaeg lühem kui näit. Stockholmist Göteborgi.

Ja esimesed eestlasedki on juba lennanud kiiremini kui helikiirus. Nagu "Võitleja" jutustab, on Venetsueelas suurfirmade teenistuses seisvad eestlased juba korduvalt ühendusvõimalust Concorde'iga kasutanud. Nii näiteks Herman Malvet, end. eesti välisteenistuse ametnik, kes nüüd on Venetsueelas suurfirma direktoriks.

Malvet kasutas ühendust Pariisi ja Caracase vahel, kusjuures lühike vahemaandumine toimub Santa Marias Asoori saartel.

Esimese 15 minutiga tõuseb Concorde 20 km kõrgusele, jutustab Herman Malvet. Selles hõredas õhukihis arendab lennuk 2200 kilomeetrilist tunnikiirust, mis tähendab, et igas minutis läbitakse 36,67 kilomeetrit! Võrdluseks võib tuua helikiiruse, mis on ainult 1100 km tunnis.

Lend Pariisi de Gaulle lennuväljalt Asoorideni kestab tund ja 50 minutit, tankimispeatus kestab 45 minutit ja siis jõutakse ajavahe tõttu Venetsuecla pealinna Euroopa aja järele 10 minutit enne väljasõidu aega (väljasõit kell 19, kohal kell 18.50).

Tegelikult on lennuaeg 2 tundi 53 minutit, peatusaega arvestades oli lennuaeg 4 tundi 8758 km vahemaa katmisel. Tavaline lennuk vajab ilma vahemaandumiseta selle vahemaa katmiseks 9 tundi 19 minutit.

Harry Männ ja ta venetsuaallannast abikaasa Mazula.

Kõneldud on palju Concorde'i käärarikkusest. Herman Malvet ütleb:

Sees on kuulda sama mootorimürinat, nagu igas suures reisilennukis, väljas on see aga tugevam. Olen mitmel korral Carcase lennuväljа lähedal jälginud Concorde'i õhkutõusmist, müriat on veel kuulda minuteid pärast lennuki kadumist silmapiirilt. Siiski arvan, et sellest räägikides liialdatakse USA-s, ollakse lihtsalt kadedad, et Nixoni administratsiooni ajal tehtud valekalkulatsiooni tõttu USA-l seda lennukit pole.

Kas lend ise on rahulik?

Jõudes ligi 20 km kõrgusele ja arendedes üllehelikiirust pole üldse kõikumist tunda ja lennukiinli on õigus, kui kuulutustes märgitakse, et vahuvein klaasis ei liigu. Nii kõrgel pole pilvi ega ilma mõju tunda, jääb vist sama mulje, kui astronautidel, nähes ümberringi ainult sinist taevast ja kaugel all maa või mere kontuure, või pilverünkaid.

Kas Concorde on väiksem, kui teised reisilennukid?

Concorde'i üldpikkus on 62,17 m, tiibade laius ainult 25,6 m. Kiirus 2100 kuni 2300 km tunnis, lennates 16—19 km kõrgusel, seega 4—5 km kõrgemal kui teised reisilennukid. Lennuk mahutab umbes 100 reisijat, kabiinis on mõlemal pool koridori asetatud 2 istet. Meie lennu ajal oli kapteni seletuse kohaselt välistemperatuur miinus 51 kraadi C ja lennuki metallkere temperatuur pluss 94 kraadi C, seega ,saavutanud ligikaudu vee keemispunkti.

Kas pileti hinnad on palju kallimad?

Tuleb osta I klassi pilet ja maksta 20 prots, lisataasu. Seejuures on aga lisasoodustused, nagu tasuta transport teise lennujaama, kui reisija peab jätkama lendu või kui ta tuleb teiselt lennuliinilt. Pagasi eesti hoolitsetakse ülihästi.

Pariisi lennujaamas on erilised maitsekalt sisustatud ruumid, kus Concorde'i reisijad võivad mõnusalt aega viita. Kui peatus on üle 6 tunni, antakse tasuta i kl. hotelli kasutamise õigus koos söögiga.

Intervjuust "Võitlejas" selgub veel, et Concorde'iga on eestlasist Pariisi ja Caracase vahet lennanud veel Harry Männil, kes on sama suurfirma presidendiks ja ühe turimisfirma direktor Paluri.

USA-s suri 2. detsembril August Fulkan, sünd. 1. märtsil 1897.

Amalrik tuleb Stockholmi

Stockholmi Eesti Ühing, Slaavi Misjon ja Idaeuroopa Solidariteedikomitee on kutsunud Stockholmi esinema tiidtuntud Nõukogude opositsionääri, Andrei Amalriki ja Jevgenij Vagini, kes mõlemad on välja saadetud N. Liidust oma läänes tähelepanu äratanud tegevuse pärast.

Nad on nõusoleku annud ja esinevad avalikul diskussioonikoosolekul reedel, 4. veebruaril kl. 18.30 Medborgarhuseti saalis nr. 12 (Stadsbiblioteketi trepp).

Koosolek toimub rootsi keeles, kusjuures tõlgib ja koosolekut juhatab Alex Miliits. Amalrik ja Vagin teevad sissejuhatuse ja vastavad küsimustele.

Ajalooiane Andrei Amalrik ei vaja tutvustamist. Ta kirjutas raamatu "Kas NSVL püsib peale 1984?". Raamat levis Samizdatis ja trükiti hiljem läänes. Amalrik saadeti Siberisse. tagasi tulnud, kirjutas ta uue raamatu: "Mitevabatahtlik reis Siberisse." KGB tegi talle seepeale "ettepaneku" emigreeruda Iisraeli või jälle minna Siberisse. Amalrik elab nüüd Hollandis.

Jevgenij Vagin on läänes vähem tuntud kuid võib olla isegi enam huvitav isik. Ta on endine ülikooli õppejõud Leningradist. Ta on ka üks Ülevenemaalise Sotsiaal-Kristliku Liidu Rahva Vabastamiseks loojatest ja juhtidest. Liit töötas kaua pöranda all, kuid üks liikmetest oli äraandja ning KGB arreteeris 1967 üle kolmekümne Liidu liikme ning tegi läbiotsimisi umbes kuuekümne isiku juures.

Vagin vabanes vangilaagrist 1975. Ta on venelane, kuid sai KGB poolt "ettepaneku" emigreeruda Israeli või minna tagasi Siberisse. Mõõdunud aasta lõpus jõudis ta Rooma, kus ta elab praegu.

Need kaks Nõukogude Liidust alles hiljuti tulnud vabadusvõitlejat on meie vaatevinklist eriti huvitavad näiteks kas või seepärast, et nende kaudu on võimalik kindlaks teha vene vabadusliikumise seisukohta Balti riikide iseseisvuse küsimuses. Pealegi on nad laagrites kohanud ka eesti poliitvange, nii et meil on võimalus küsitleda neid ka selles küsimuses.

USA-s müügil N. Liidu autod

USA autofirma Satra Motors hakkab kevadel ehitama 2,1 miljoni dollarilist hoonet, mis on N. Liidust importeeritavate autode levitamise keskuseks.

Selline suur ehitus tuleb Savannah's ja selle juhiks on Agop Shalekian, kes loodab, et ta valutab ühe osa USA väikeautode turust.

Tegemist on Lada-nimelise autoga, mida Rootsis turustatakse nime all VAZ, kuna sõna "Lada" on Rootsis negatiivse maiguga.

Ameerikas tegutseval firmal on juba kogemusi N. Liiduga äritsemisel, kuna siiani on toodud USA-sse Belorus-traktoreid.

Lada või VAZ on tegelikult tutelatud Itaalia Fiat 124 mudelist, kusjuures seda on Togliattigradi uutes autotehastes Venemaa oludele ümber konstrueeritud ja parandatud.

Rootsis maksab VAZ umbes 22 000 krooni ja on ekspertide testide kohaselt väga hea auto, omab selle hinna juures rohkesti finesse, mis on olemas vaid kümneid tuhandeid kroone kallimate Lääne autode juures.

Peale selle võtab VAZ vähe bensiini, on vastupidav (paranduskulud minimaalsed) ja stardib ka siis silmapilkselt kui temperatuur on mitukümmend kraadi alla nulli.

USA-s tuleb siiski teha mõningaid muudatusi vastavalt sääl kehtivate õhtupuhtuse kontrolli tingimustele.

Togliattigradi autotööstust peavad teised autotehased ideaalseimaks maailmas, kuna sääl on kõik ühe katuse all hiigelsilikus hoones, kus töötab 70 000 inimest.

Praegu on tehase toodang 600 000 autot aastas, millest läheb ekspordiks umbes 200 000. Tehase maksimaalne toodanguvõime on miljon autot aastas.

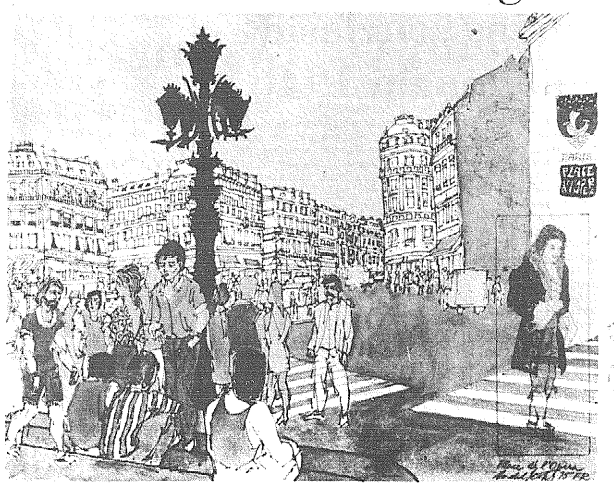
Bainbridge Islandil Washingtoni osariigis USA-s suri 17. dets. Johanna Einam, n-na Orgo, sünd. 25. märtsil 1885 Valvaras.

Nõuab kahjutasu APN-ilt

Valentin Agapovi juriidiline volinik Rootsis Pavel Vesselov nõuab Nõukogude teadetebüroolt APN-ilt, mille esindus tegutseb Stockholmis, 100 000 krooni ja ajalehelt Norrskensflamman 10 000 krooni kahjutasu. Nõudmise põhjuseks on solvav artikkel, mida APN levitus ja Norrskensflamman avaldas Vesselovi kohta pärast uutaastat. Norrskensflamman on Norrbotteni kommunistlik ajaleht.

— Kui APN ja Norrskensflamman kahjutasu ei maksa, kaebame nad kohtusse, ütleb Vesselovi advokaat Lennart hahne.

Köksi näitus Göteborgis

Endel Kõks: Paris — Place de l'Opera, koloreeritud joonistus, 1975.

Göteborgi Eesti Maja klubi korraldusel toimub Endel Kõksi kunstinäitus nädalavahetusel 28.—30. jaanuaril algusega reedel kell 19.00.

Endel Kõks on pikemat aega olnud reisidel väljaspool Rootsit: Hollandis, Pranisusmaal, USA-s ja Kanadas. Tema viimased reisikirjad saabusid Lissabonist, Madridis, Londonis ja Milaanos on ta tutvunud kunstikogudega, mis peaksid igat eestlast huvitama.

Ta on tähelepaneliku silmaga registreerinud elurütmikat, ajaloolisi vaatamisväärsusi ja kaasaega. Meil on vähe inimesi, kes kunstiprobleemidele lähenevad tõelise huvi ja eruditsiooniga — Endel Kõks on kahtlematа üks niisugune.

Göteborgi Eesti Majas tulevad väljapanemisele Endel Kõksi koloreeritud joonistused mitmetest Euroopa kunstitsentrumitest. Nendele reisikirjalistele joonistustele on omane, et päevaaktuaalse sisu kõrval harrastab kunstnik introspektiivseid tagasivaateid.

Need tööd on kunstniku paari viimase aasta looming, mille esmakordne esitamine nüüd Göteborgis toimub.

RAIN REBAS.

Mahtuda maailma

Ivar Ivask: Verikivi. Viies kogu luuletusi 1973–1976. Eesti Kirjanike Kooperatiiv. Lund, 1976.

Ivar Ivaski viis eestikeelset luuletuskogu sisaldavad luuletusi aastaist 1958—1976 ja moodustavad otsekui pideva rännupäeviku ja elupeegelduse. Kohad vahelduvad kiiresti, Euroopa kultuurimaad ja linnad ja luuletaja praegune elukoht, Ameerika. Kommentaare sellele seigale leiame igast kogust. "Rändad, lendad, otsid, kogud." - - - "Luuletamine on maakaardi joonistamine." - - - "See rippumatus igast külast, talust / on kaasa antud mullegi." - - - "Ma lendan ladvast latva tuulega." Varasemate kogude rõõmus erksus hakkab üha enam maad andma tumedamaile varjundeile ja rasekmeelsusele, kuigi ei jää muljet, et rändamine oleks enese eest põgenemine.

"Ladvast latva lendamine" loob põgusaid, ebamääraseid, samas haihtuvaid meeleolupunghanguid, mida on raske registreerida. "Maakaardi joonistamine" pole mitte ainult horisontaalne, vaid ka vertikaalne, looduse sisemust paljastav. "Me sõime järve südant räästes." - - - "Ma otse haistsin puravike ümarduvat / paisumist all nõeltevaiba." - - - "Vaata, kuidas maailm hingab / ruugeil liivaluidetel." Ka teistel tähtedel, kus inimest polegi, "aine lebab ja loob". See on impressionistlik luule, kus värvid, valgus, varjud kiiresti vaheldуvad. Aga siin pole mitte ainult nägemise, vaid kõigi meelte, kuulmise, haistmise, maitsmise ja kompamise aistinguid. Suurel määral mõtteluule, on see samas sensuaalne, meeleline, tänulikult ja alandlikult elu ande vastuvõttev.

Läbirännatud kohad seovad erineval viisil. Kõige algus ja alus on isapoolne Eesti ja emapoolne Läti. Suved Soome looduses kinnitavad olemasolu juured veelgi sügavamale soome-ugri ürgsusesse, maagiasse. Itaalia, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa kõidavad vaimselt, sõprade, kirjanduslike assotsiatsioonide kaudu, aga ka maastikuliselt. Ameerika on luuletaja töö- ja elamismaa. Kodumiljöést õhkub hubasust ja idülli, armastuse turvalisust, vaimse loomingu naudinguid, juurdlevat enesetunnetust.

"Verikivi" sisaldab tsükli "Colorado kangastused", "Tiri jõulud", "Kreeka lihavõtted", "Normani naasmised", aga tsüklites on põigatud ka mujale — Eestisse, Viini, Ungarisse, Islandile. Eelmiste kogude päevikumeetod kestab edasi. Vaatleja teeb aastaaegade looduse endale intiimseks, elab sellesse sisse, hingestab seda, järgidedes nõnda eesti rahvausundi traditsioone. "Saar saare järel muutub siiliks / ning salgab maha suvesõpruse." - - - "Sa seisid metsa mõistatuse ees, / mis tõrjus sind." Sekka põimub enesevaatlusi, isiklikke kannatusi ja leina, olevikku ja minevikku, lähedust ja kaugust. "Normani naasmistes" on perekondlikke, päritolulisi mälestusi. "Kas verikivi isalt pärit sõrmuses / on ohud ikka minu põhjakivi?" Siin muutuvad luuletused peaaegu proosajutustusteks. Aga nagu varem, nii mõeldakse nüüdki sõnaloomingu sunnist ja õnnest. "Ava aknaid, ava meeli / vaimutuule puhanguile!" Ja kunstniku igavene küündimatuse tunne: "Alati ääre pääl / laiadel valgetel äärtel / sõnumi esikus. / Alati südametukse võrra / eemal veel / sisima avausest."

Vormi poolest eraldab moodsat luulet proosast kõne- ja lausekujundite tihedam esinemine, suurem vabadus sõnajärjestuses, sümboolsus, väline kuju: teksti jaotamine stroofideks ja värsideks. Nii nagu riimitud luuletusi võivad rikkuda kistud riimid, nii võivad ka vabavärsi pildipoeesia kiirgust ähmastada kõnekeele täitesõnad, mis võib-olla taotlevad loomulikkust ja ladusust, kuid ei avarda kujutlust ega mõjuta meeleolu. Ka "Verikivis" leidub selliseid sõnu, aga mitte palju. Hakkavad silma mõned adverbid: kindlasti, muidugi, teatavasti, muudkui, vähemalt, näiteks.

IVAR IVASK

Kaanekujundus ja siseillustratsioonid eelmistes luuletuskogudes on eri kunstnikelt — Otto Pajult, anton Lehmdenilt, Abel Leelt. "Verikivi" kaasi ja teksti kaunistavad autori omad pliiatsijoonistused — õrnalt liibuvad kasvumotiivid. See on luuletaja tähelepanuväärne debüüt kujutava kunstnikuna.

Pinge ja ängistus, haigus ja surm,
nad palistavad sumeda äärena
sinugi rohelist vaikelu
päevade lembuses.
Täiskuu. Tõkelk vaikus.
Jahmatad keskööl.
Millest? Läpsts pilkasest orust su jalul.
Koit alles sakitab sinna metsi ning maju.
"Colorado kangastused" 14

Üks karvane kreeklane arvas:
"Maa juurdub vees."
Teine heietas: "Ja päike on lai nagu leht."
Mis puu võiks olla maa? Kas päike selle leht?
Valgelaiguline plataan
juurdub luuletaja õues. Aias õhkuvad õunapuud
nagu möödavahutav Sorgue'i jõgi.
Öökilulaul kõlab
päevavalgega võidu.
Ubin lõhnab, lõhnab salvei, vahel lavendel.
"Kreeka lihavõtted" 7

HELMI ELLER

Kas maakera suudab toita inimkonda aastal 2000

Professor Hans Nõmmik pidas E.V. Tartu ülikooli aastapäeva aktusel Stockholmis teasluiku ettekande teemal: "Kas on maakeral ressursse, et toita oma elanikke aastal 2000?" Professor Nõmmik jõudis oma ettekandes positiivsetele tulemustele põllumajanduse võimaluste osas, rõhutades lõpuks, et maailma rahvastiku toitlustamise tõhustamise raskused on enne kõike sotsiaalpoliitilised ja olenevad riikide sotsiaalsest struktuurist.

Professor Hans Nõmmik kõnelemas (Foto Lepper)

Praegu elab maakeral u. 4 miljardi inimest. Rahvastiku juurdekasv on u. 2% aastas. Selle tõttu on aastaks 2010 maailma rahvastik kahekordistunud.

Pooled maakera elanikest kannatavad alatoitluse all, peale selle esineb valkude, mineraalainete ja vitamiinide puudust toidus. Ühe hektari põllumaa peale tuleb praegu inimesi: Austraalias 1, Põhja-Ameerikas 1,3, Afrikas 2, Euroopas 3 ja Aasias 4,1. Rootsis on see arv 2,3, Jaapanis 15,8.

Praegu produtseeritakse maailmas u. 360 miljardi tonni nisu, 320 miljardi tonni riisi ja 300 miljardi tonni maisi. Paljud riigid, mis varem vilja välja vedasid, on hakanud seda importeerima. Viimasel ajal on vilja väojavedajateks jäänud ainult USA, Kanada ja Austraalia. N. Liit saaks tegelikult läbi 120 miljardi tonni viljaga, kui seda kasutataks ainult inimeste jaoks. Tegelikult kasutatakse seda ka loomasöödaks. Selle tõttu peab N. Liit vilja importeerima (on ka võimalik, et kogutakse varusid).

Toiduainete hulga tõstmiseks maailmas on olemas kolm võimalust: põllupinna suurendamine, saagi suurendamine pinnaühiku kohta ja üleminek aimaalsetelt toiduainetelt (liha, piim, munad) vegetabiilsetele (taimetoit).

Maailma põllupinda on võimalik suures ulatuses suurendada, kuigi praegu on suurem osa paremat põllupinda juba üles haritud. Niisutamise ja kuivatamise varal saab võtta kasutusele seni kasutamiskõlbmatuid alasid. Suuremad niisutusprojektid toimuvad praegu Hiinas (mille tõttu Hiina on vilja osas isevarustav) ja Egiptuses (Assuani tamm).

Saagi tõstmiseks pinnaühiku kohta on olemas häid väljavaateid. Iisraelis näiteks on saak tõstetud varasemaga võrreldes kaheksakordseks. Saab kasutada senisest rohkem kunstväetist. On võimalik aretada viljataimi, mis on senisest vastupidavamad nii kuumusele, kuivusele kui haigustele ja söödikutele. Seda on suures ulatuses teostatud näiteks Mehhikos. Viljasorte saab aretada ka selles suunas, et neil on suurem toiteväärtus.

Maaharimise alal on suuri võimalusi. Tuleb aga olla valvel, et si tekiks ootamatuid ökoloogilisi muudatusi. Üks näide valearetusest on Hrushtshovi katse külida maisi N. Liidu aasia lõunaosades. Erosiooni tõttu muutus maapind põllupidamiseks kõlbmatuks.

Kõiki vahendeid kasutamisele võttes on võimalik hektari saal. tõsta 6—8 kordseks. Niisugune on umbkaudu praegu saagivahe, kui võrrelda näiteks Indiat ja Jaapani.t

Tuleb rohkem kasutada vegetabiilseid toiduaineid. Animaalsed ained on väga "kulukad". Kui me kasutame vilja piimaks muutmist, saame tagasi ainult 20% kulutatud toiduenergiast, noorlooma liha puhul ainult 5%. Praegu tarvitatakse viljaproduktsioonist ainult 20% otsetoitlustamiseks, 40% läheb animaalsete toiduainete produtseerimiseks.

Et valmistada 1 kilo animaalset rasva, kulub 5 hektarit põlupinda — mis on suur raiskamine. 1 kilo vegetabiilse rasva (näit. margariini) valimistamiseks kulub ainult 1,5 hektari põlupinda.

Muidugi võib ka edaspidi osa vegetabiilseid aineid, mida inimtoiduks ei saa kasutada (hein, põhk) tarvitada animaalsete produktide valmistamiseks.

Rootsi teraviljasaak, kui seda otseselt kasutada, jätkuks tegelikult u. 35 miljoni inimese toitlustamiseks praeguse 8 miljoni asemel.

Kui arvestada, et inimene vajab aastas u. 250 kg teravilja toiduks, suudaks maakera kõiki neid põllumajanduse ressursse kasutusele võttes toitlustada 40—45 miljardi inimest. Sellele lisanduvad veel muud ressursiallikad, näiteks meri.

Nii pole meil õieti põhjust pessimismiks. Arvestada tuleb muidugi, et põllumajandusse tuleks teostada praegusega võrreldes hiiglainvesteerimisi, eriti maapinna kuivendamise ja niisutamise alal. Suurem osa maailma kapitalist tulekski investeerida ainult põllumajandusse.

Lähema tuleviku probleemiks on hektarisaagi tõstmine.

Kui küsitakse, miks praegu valitseb maakeral laialdane alatoitlus ja kohati nälg, siis on selle põhjuseks mitte maakera ressursside puudus, vaid riikide sotsiaalne struktuur. Globaalsed ressursid on olemas, nende kasutamine oleneb inimeste tahtest.

Am. Häälele uus ülemus

WASHINTON (VES) — Presidendiks valitud Carter nimetas riikliku Informatsiooni Agentuuri direktoriks John Reinhardti, välisministri asetäitja üldküsimuste alal.

John Reinhardt saab sellega ühtlasi ka Ameerika Hääle raadio kõrgemaks juhiks, kaasaartatud Ameerika Hääle eestikeelsed saated.

John Reinhardt on välisministeeriumis värvilistest kõige kõrgemal ametlastmel olev isik. Varem, president Lyndon Johnsoni ajal, oli Informatsiooni Agentuuri juhiks ka värviline, Carl Rowen, kes aga kohal püsis lühikest aega.

• Pressi-tsitaate

MIDA KARDAB N. LIIT?

Sündikalistide ajaleht "Arbetaren" anaiüüsib poliitilist olukorda Euroopas ja konstateerib, et nn. raudeesriie ikka veel püsib. Mis on selle ja sõjavalmiduse kasvamise põhjuseks? Mida kardab N. Liit?:

"N. Liit omab rezhiimi, mis kardab sisemisi demokratiseerimisnõudeid sama palju kui väliseid vaenlasi, ja on kõigile rahusõpradele pidevalt rahutuse ja kartuse allikaks.

Kartus on kahepoolne. Pärast Ungarit ja Tshehhoslovakkiat on teada, et N. Liit ei kohku tagasi sõjalistest aktsioonidest. Lääne-Euroopa näeb idas suletud ühiskondi, rangeid diktatuure ja sõjavarustuste kasvamist. Aga mida kardab N. Liit? Pole kuidagi tõenäoline, et USA algataks maasõda Euroopas. Seda ei tee ka Lääne-Saksamaa, isegi mitte Straussi juhatuse all. Nõukogude juhtide kartus on välispoliitiliselt irratsionaalne — kui see pole päriselt põhjendatud diktatuuri pideval kartusel, et rahvas hakkab mässama.

Selle sajandi üks paljudest tragöödiatest on Euroopa jagamine kaheks. Idas on sotsialistlik suund 1917-ndast aastast kujunenud diktatuuriks ja bürokraatiaks. Läänes valitseb poliitiline demokraatia ja teatud määral ohjeldatud kapitalism, mis näib olevat palju visama eluga kui uskusid sotsialismi pionäärid. Ideaalolukorda pole, aga indiviidi ja mõtte vabaduseie on läänelne kiiima parem."

Uusi hüpoteese "Lindanisa" nime päritolust

Kodumaa uurija Leo Tiik, keda allakirjutanu selle lehe veergudel 4. novembril ekslikult pidas "nooremapõlve keeleteadlaseks", on, nagu selgus ühest intervjuust 60-ndates eluaastates mees, kes juba 1935-ndal aastal Tartu ülikoolis käies koostas seminaritöödd kadunud prof. Henrik Sepa juures kodusaare Hiiumaa teemadel ja kes a. 1939 koguni kevadsemestri vältel õpis Stockholmi ülikoolis. Intervjuus nimetatakse teda Tartu ülikooli dotsendiks, ent ei selgu mis alal.

Arvatavasti on selleks ajalugu, kuna nimetatakse et T. on "paljude Hiiumaa-alleliste publikatsioonide autor". Seega on tegemist hiidlasega (keda tunneb isiklikult ka siin elunev "teine hiidlane" lic. Jakob Koit) ning hoopiski ajaloolase aga mitte keeleteadlasega.

Kuid hiidlane Leo Tiik tegeleb m.h. ka Tallinna ajaloo ja eriti selle ajalooliste nimekujude uurimisega, nagu ilmestub tema lühikirjutisest "Veel mõni sõna Tallinna nimedest" (Keel ja Kirjandus nr. 1, 1976). Tiik lähtub Eduard Ahrensist, kes omal ajal pidas tõenäolikuks, et "Lindanise" olevat soomekeelse nime "Keso" (jäätmaa) rootsikeelseks tõlkeks "Lindanäs".

Hoopis usutavamana leiab ta olevat tänapäeva keeleteadlase Eduard Roosi seletuse, kes arvab "Lyndanise" esikomponendi tulenevat sõnast "linn" (varasem vorm + litna) ja teise osise sõnast "ase". Seega siis: "Lyndanise" — linna asupaik!

Edasi arutleb Tiik, et "Lyndanise" nime on juba tuntud taani päritoluga ajaloolane prof. Paul Johansen ("Nordische Mission", lk. 54-55) püüdnud kohandada omaaegse sadamaneeme kohta, Oleviste kirikust kirde suunas.

Kuid ühtlasi olevat J. märkinud, nagu ei leiduks vana-rootsi sõna "linda" teistes põhjamaade keeltes. Kuid Tiikil on õnnestunud Dahlerupi suurest taani sõnaraamatust (1931) ning uuemast Nielseni etümol. sõnaraamatust (1969) leida mõned "lind", resp. "linde"-sünonüümid, kus seda sõna seletatakse (ka) kui 'formildelse' — pehmendus, leevendus ning kui 'aftage'- kaugenema ja kui 'standse' — peatuma.

Eeltoodust leiab Tiik "sugemeid" kinnitamiseks, et vastav nimisõna tähendas viibimist, peatumist, peatuskohta tormi puhul. Seega siis leiab Tiik Läti Henrikus antud "Lyndanise" enda arvates rahuldava lahenduse, kui: neem, kus peatutakse või viibitakse (eriti tormi puhul).

Seda arvamust kinnitab tema arvates veel asjaolu, et Norra lõunatipus asuva neeme nimeks olevat samuti "Lindesnes" ning ka see olevat pigemini tormivarju pakkuv neem kui jäätmaaneem!

Kuid: kas need tõepäraseina tunduvad seletused ideerikkalt Hiiumaa ajalooiaselt osutuvad paikapidavaiks rangemas teaduslikus vaatluses võrdleva keeleteaduse seisukohalt? Kas jätkub vaid suvakohaselt välja nopitud ja veidi vabalt tõlgitsetud sõnaraamatu-sünonüümidest? Igal juhul, "uute tuulte" tekitajat nii Eesti saarte kui ka Tallinna nimede (m.h. Toompea) ajaloolises seletamises dotsent Leo Tiiki tuleb meil vaid tervitada ning edu ja õnne soovida uute, originaalsete hüpoteesidega esinemises.

ILMAR ARENS

Mees kes koondas eesti vabatahtlikud Soomes

Helsingis maeti 11. jaanuaril mees, kes võimaldas eesti vabatahtlike koondamise ühte üksusse Soome armees — major Claes Gripenberg. Teatavasti kasvas sellest hiljem välja eesti vabatahtlike rügement JR 200, kuhu kuulusid kõik meie "soomepoisid".

Nagu EPL juba on teatanud, suri Gripenberg oma Rootsi kodus Lidingöl enne jõule, 20. detsembril. Tema Soomes toimunud matustel ütles järelehüüde kõigi Soome armees võidelnud eesti vabatahtlike nimel ja asetas pärja lipnik Ants Lahi. Allpool vaatleb sooma-vabatahtlik ja ajaloolane Evald Uustalu Claes Gripenbergi mitmekülgset isikut.

Majuri Gripenberg oli Soome nn. Jatkusõja alul peamiselt Helsingi Vallila linnaosa meestest formeeritud 47. jalaväerügemendi 3. pataljoni ülem. Kui sesse pataljoni algusest peale kuulunud mõnitesitkümmend eestlast olid 1943 varakevadeks juba rivist välja langenud on sellest hoolimata põhjust arvata, et kogemus nende võitlustahtest osutus ajeks, mis põhjustas Gripenbergi Peamaja Vabatahtlike Büroole ettepanekut tegema kõik selleks ajaks suuremal arvul Soome saabuvad ja sõjavõimelised astuvad eestlased tema pataljoni saata. Nii ka toimus.

1943 suvel oli eestlaste arv Vallila pataljonis 330 ning hiilisügisel leidus rivikoosseisus soomlasi üksnes ohvitseride ja mõnel määrr ka allohvitseride kohtadel.

Selle eesti vabatahtlike liikumise alguse juures on lahendamata jäänud huvitavaks küsimuseks kas ja mil määral major Gripenbergi algatus toimus tema enda initsiatiivil. Kuigi ta allakirjutanule kinnitas, et see nii oli, väidab kapten Elmar Kirotar, et ta samale küsimusele oli saanud põikleva vastuse, millest pealegi võib mitmet moodi aru saada.

Selle küsi muse juures tuleb nimelt arvesse võtta, et Claes Gripenberg oli Soome marssal Mannerheimi õepoeg ja et Soomes paljusid asju osati ajada nii, et keegi ei teadnud kuidas seda tehti. Igal juhul ei saa soomlasi sugugi süüdistada kalduvuses lobisemiseks, mis võimalikult on ka üks asjaoludest, mis aitas neil Teise meilmasõja lõpul valitsenud ääretult raskest olukorrast iseseisva riigina välja tulla.

Claes Gripenberg oli sündinud 16. jaanuari 1911. Olles lõpetanud gümnaasiumi 1928 ning kadetikooli 1931 teenis ta järgnevalt Uudenmaa tragunite rügemendis. Ratsavăelasena harrastas ta ratsasporti, mille võistlusreisid viisid teda muu hulgas ka Eestisse kus tal tekkis lähedasi sõprusidemeid eesti ratsavăelastega.

Talvesõja ajal võitles ta es-

Eesti vabatahtlikud Taavettis mais 1944 ülevaatusel.

Major Claes Gripenberg siis, kui ta koondas eesti vabatahtlikke.

kadroniülemana ning Jatkusõja ajal pataljoniülemana Karjala kannasel. Mõned kuud enne JR 200 asutamist viidi ta üle Peamaja Välisasjade büroosse, kus tema laialdane väörkeĕite oskus leidis parimat rakendust.

Siirdunud 1946 Rootsi kujunes temast hinnatud jõud tõlgina. Pikk rida sõjajärgseil aastail Rootsis ilmunud inglise-, saksa- ja prantsuse keeltest tõlgitud ja eriti sõja- ja ratsaspordi ainevaldadesse kuuluvaid raamatuid annavad tunnistust tema suurest töövõimest, mis muidu olekski käsitamata kui ei oleks teada, et seejuures ta tõhusat abi sai oma abikaasalt — asjaolu mida kadunud kunagi ei väsinud rõhutamast.

Gripenbergi tõlkes on aga ilmunud ka mõned ajalooteaduse silmapaistvad teosed nagu näiteks Georges Lefebvre'i kuulus "Quatre-vingt-neuf". On tõepoolest imetlusväärne kuidas üksnes sõjaväelise eelharidusega tõlk võis hakkama saada sellise tekstiga, mis kubiseb ancien régime i aegseist termineist. Osa neist on kogunu sellised, mis ei selgunud isegi Tartu ülikooli ajaloo kursuse vastavat ajajärku käsitlenud monograafiast.

Claes Gripenbergi pädevus tõlgina oli igal juhul vähemalt sama kõrgel tasemel kui see oli sõjaasjanduses. Omaaegsetelt Vallila pataljonis teeninud eesti vabatahtlikele on temast siiski jäänud tänulik mälestus kui kompetentsest, arusaavast ja väga lugupeetud pataljoniülemast. Sellisena on tema ka tükike eesti rahva ajaloost, rääkimata sellest mis olnuks tema tähtsus siis kui meie püüdlused oleksid sihile viinud.

EVALD UUSTALU

Baltisaksa vaimne juht Wilhelm von Wrangell

Peale pikaajalist kurnavat haigust sulges teisel jõulupühal 1976 oma silmad igavesele uuele parun Wilhelm von Wrangell, Eesti Riiginõukogu liige ja Saksa Kultuuruhmavalitsuse kauaaegne esimees. Kadunu oli sündinud Võrus 1894, ta suri Bremenis, niisiis kõrges vanuses.

Trükitud surmasõnumil leidub järgnev tekst: "Tema elu seisnes oma armastatud Eesti kodumaa ning kõigi oma kaasmaalaste teenimises".

Võiks ütelda, et nende südamlikult lihtsate sõnade lähema selgituse ning sügavama sisu tegi Wrangell ise teatavaks juba oma otseses pöördumises sadade eestlaste poole Eesti Vabariigi 50. aastapäeva puhul tähistamisel Kopenhaagenis 1968. See kõne kujunes siiraks lugupidamisavalduseks Eestile ja eestlastele.

Selle kõne pidajaks oli niisiis meie saksa vähemusrahvuse üks vaimseid juhte meie kodumaal. Nii tohiks tema sõnavõtule omistada seda suuremat tähtsust. Samal ajal peaks see läkitus peegeldama Eestis sajandeid elanud saksa minoriteedi hinnangut oma vanale kodumaale ja selle rahvale.

Vaevalt saaksid eestlased omalt poolt austada nüüd juba igavikku jõudnud lugupeetud eestimaalast suurema väärikusega kui mitte meenutades väljavõtteid tema enda poolt Kopenhaagenis esitatud mõtetest.

Parun Wrangell lausus muuseas: "Päeval, mille 50. kordumist meie käesoleval aastal pühitseme, 24. veebruaril 1918, sütis põlema säde, mis süütas tuhandeis eestlaste südameis hõõguva tule ja andis kogu Eesti rahvale jõudu võitluseks kodumaa vabaduse ja iseseisvuse eest.

Ka Eesti sakslased panid selles võitluses kodumaa saatuse eest kaalule oma elu ja see võitlus — selles oleme teadlikud — liitis neid eriti kindlalt ja tihedalt kodumaa külge.

Tagasivaates ajalukku peab imetlema, mida saavutati kõikidel riikliku ja kultuurielu aladel sel ajajärgul kõikidele raskustele vaatamata. Tuleb eriti mainida 1925 kehtima pandud vähemusrahvuste seadust, mis valmis peale pikki vaidlusi riigikogus. See algupärane ja oma iseloomult ainulaadne seadus võiks ka tänapäeval olla kohaseks vahendiks rahvuslike vastuolude tasandamiseks nii mõneski maailma piirkonnas.

Näeme, et eesti rahvas, olgu see paguluses või kodumaal, on edasi arendanud neid jõude, mis soodsamates tingimustes võrsusid tol ajal. On imetlusväärne kui suur arv teadlasi, kunstnikke ja teisi haritlasi on tunnustust leidnud ja ennast edukalt maksma pannud kogu maailmas. Näeme neis saavutusis iseseisvusaja tagajärgi ja eestlaste visaduse, elujõu ja loomuliku andekuse tunnistust.

Mis aga puutub kodumaa pinnale jäänud Eesti rahva enamikku: peame jälgima tunnustusega tema pingutusi oma rahvusisiksuse säilitamiseks. Seal kus elab Eesti rahva enamik, seal saab ka selguma tema tulevik. Minu arvates oleks Eesti rahvusterviku huvides hädatarvilik et — niivõrd kui see võimalikuks osutub — hoitakse alal ühendus nii paguias- kui kodueestlaste vahel.

Eesti Vabariigi asutamise päeval peame eriti mälestama üht meest, kes raskel ajal seisis riigi ja rahva eesotsas — Vabariigi presidenti Konstantin Pätsi. Mul on olnud au minu tegevuse vältel Eestis seista pidevas kontaktis selle haruldase mehega, ja ma õppisin tundma ja tunnustama tema tasakaalukat otsustusvõimet, tema mehisust, tema vaprust.

Ta oli meile, Eesti sakslastele, õigiaseks riigipeaks, ja me võlgneme temale palju tänu. Arvan, et keegi ei või selles nii teadlik olla kui just mina. . . . Ühes eestlastega mälestame meie oma kauget, vana kodumaad.

Noore mehena oli Wrangell võtnud osa Eesti Vabadussõjast. Juba varakult avaldusid tema huvid ühiskondlike küsimuste suhtes, seda ka ajaloolises perspektiivis. 1928 ilmus Tallinnas tema sulest raamat baltisakslaste osast Vabadussõjas Eesti Vabariigi väejuhatuse alluvuses — "Geschichte des Baltenregiments". Veenva loogikaga näitab ta seal, et kõikidest sel ajajärgul toimunud vabadusvõitlustest Nõukogude Venemaa vastu oli Eesti Vabadussõjal suurim osatähtsus kogu Euroopa saatusele.

Tema väiteid võib võtta kokku järgnevalt: Eesti sõjaline kaotus oleks toonud kaasa Läti paratamatu kaotuse. Baltikumi langemine oleks aga võimaldanud Poola ümberpiiramist. Nii oleks bolshevike edasitung võinud lõppeda Euroopa südames, kuna tookordne Saksamaa oli moraalselt laostunud ja sõjalselt võimetu. Alles kõike seda arvestades selgub, milline osa oli Eesti Euroopa saatuse kujunemisel, järeldab raamtu autor.

Parun Wrangelli sügavalt humanistilik isiksus kujunes erakordselt sobivaks saksa kultuuromavalitsuse esimehe kohale. Viimase rahvaloenduse põhjal elas Eestis umb. 16.300 sakslast. Eesti kaitsepolitsei andmeil ei leidunud nende hulgas mitte enam kui 300 natsismi pooldajat. Et see rahvusgrupp nii valdavas enamuses poliitiliselt kaine mõistuse juurde püsima jäi, seda on peetud esijoones kahe mehe, parun Wrangelli ja suurtööstur Martin Lutheri teeneks.

Parun Wilhelm von Wrangell

Wilhelm von Wrangell lahkus Eestist pärast enamikku ümberrasujaid, märtsis 1940. Juulis 1941 toimus desperaatne katse president Pätsi bolshevike vangistusest vabastada. 1968 andis Wrangell ühele Kopenhaagenis viibivale Eesti Vabariigi diplomaatilikule esindajale üle fotokoopiad ülal nimetatud sündmusega ühenduses olevaist dokumentidest. Neist pabereist selgub ka tema isiklik panus selles kajbjuks küll tagajärjetuks kujunenud ettevõttest.

Sõjajärgseil aastail on Wrangell jätkanud oma tegevust nii publitsistina — ta oli saksabaltlaste ajalehe "Baltische Briefe" Eesti osa toimetajaks — kui ka ajaloo-uurijana. 1967 ilmus tema sulest põhjalik uurimus Eestimaa Rüütelkonna ajaloost. Selles teoses — "Die Estländische Ritterschaft", Verlag C.A. Starke, Limburg/Lahn — toob autor esile ka selle, meile nüüd juba üldtuntud töe, et Eestimaa Rüütelkond tekkis 13. sajandil mitte ainult sakslaste ja taanlaste vaid ka eestlaste endi kaasasolekul ja algatusel.

Wrangelli viimseks suureks panuseks oma vanale kodumaale, selle rahvale ja selle ajaloole kujunes tema uurimus "Materialien zur Geschichte der Deutschen Kulturselbstverwaltung in Estland". Selle töö koostamine nõudis autorilt 10 aastat. See uurimus kujutab endast sakskeelse ajalehe "Revaler Zeitungi" 20 aastakäigu läbitöötamist, kusjuures töö sisust ei ilmne mitte ainult saksa kultuuromavalitsust huvitavad probleemid, vaid igasugused nii sise- kui välispoliitilised Eestit puudutavad sündmused kogu meie vabariigi kestvusel.

Kuna autor ei leidnud Saksamaal oma ulatusliku töö trükkimiseks kohest võimalust, siis on see esialgu deponeeritud käsikirjana, manuskripti üks vähestest eksemplaridest ka eestlaste valdusse. Seda kooplat ole andes oli Wrangelli eriliseks sooviks, et tehtud töö aitaks kaasa eestlaste ja saksaste vastastikuseks arusaamiseks analooglilselt sellele, mida võimaldas Eesti Vabariigi poolt lubatud Saksa Kultuuromavalitsuse loomine.

Meie ajaloolastele tohiks kõnesolev uurimus kujuneda eraskordse väärtusega ajaloo-uurimise allikaks. Huvi käsikirja sisu vastu võiks aastatega küll vaid kasvada, kuna rahvusminoriteetide küsimused maailmas ajaga aina aktuaalsemaks on muutumas.

Genealoogilised andmed Wrangelli perekonnast ulatuvad tagasi 13. sajandisse. Nende nimi on tuletatud Varangu külast Virumaal. Väitel, et nende esivanemad mujalt Eestisse sisse on rännanud, puudub lõplik dokumentaalne kinnitus.

Aastasadade jooksul on see nimi kandunud üle kogu maailma. Maadeuurimise ajalukku on läinud eestimaalane Ferdinand v. Wrangell oma hulljulgete ekspeditsioonidega Põhja-Jäämerel 1820 - 23. Tema nime kannab seal Wrangelli saar. Alaska kubernerina jättis ta "nimekaardi" ka sellele polaaralale — seal tunneb igatüks Wrangelli mägesid, Wrangell Mountains.

Wilhelm von Wrangelli elutöö on pühendatud esijoones oma kodumaale Eestile ning kogu sellele rahvale, kuulugu siis selle erinevad osad kas eesti, saksa või mõnda muude rahvusse. Seda on ta ise veenvalt tõendanud oma panusega iseseisva Eesti loomisel Vabadussõjas kui ka riigi ülesehitamistöös hiljem. Nüüd soovivad Sulle nii Sinu vana kodumaa kui selle rahvas: Puhka rahus pärast pikka ning ustavat elutööd!

ILO KÄBIN

Chicagos suri 11. detsembril Johannes Kase, sünd. 29. mail 1909 Pärnus.

USA-s suri 18. detsembril Maria Lidke, sünd. 16. aprillil 1896.

Wilmingtonis Delaware osariigis USA-s suri 19. detsembril Anu Lond.

Moskva lepib karguritega male mm-kandidaatidena!

Kvalifikatsioonivõistlused male maailmameistri tiitlile algavad lähemal ajal 3-4 Euroopa maal.

Paaride loosimine toimus juba möödunud sügisel Rahvusvahelise Maleliidu (FIDE) kongressil Haifas. Teatud põnevusega oodati, kas endine ameeriklasest maailmameister Bobby Fischer on nõus kaasa tulema ja kas samuti endine armeenlasest maailmameister Tigran Petrosjan (N. Liit) saab oma maleliidult loa mängida möödunud suvel Hollandi ära hülpanud suuremeister Viktor Kortshnoi vastu, kas on maailma edetabelis maailmameister Anatoli Karpovi (N. Liit) järgi teisel kohal.

Osavõtjad pidid kinnitama oma osavõttu enne vana aasta lõppu. Selgus et Fischer seda ei teinud ja langes seega välja. Tema asemele tuli varema otsuse alusel endine maailmameister Boris Spasski (N. Liit), kes oli 1972 kaotanud oma tiitli just Fischerile.

Spasski, kes sai möödunud aastal nõukogude ametvõimudelt loa elada elada ühe aasta välismaal tingimusega, et ta ei võta osa lääne malevõistlustest, elab praegu Prantsusmaal, kust tema abikaasa, rahvuselt venelanna, on pärit. Kuuldes Fischeri loobumisest Spasski teatas kohe, et ta on nõus mängima ka sel juhul kui N. Liidu maleliit selle ära keelaks. Kuid Moskvast teatati, et N. Liidu malelilidul ei ole midagi selle vastu, kui Spasski mängib.

Aastavahetusel selgus ka, et Petrosjan oli saanud loa mängimiseks Kortshnoi vastu. Võibolla sellele aitas kaasa viimase astumine Hollandi Maleliidu liikmeks. Kortshnoi oli möödunud suvel ja sügisel Hollandi Haifas mängimud olümpiameeskonna treeneriks ja sekundandiks.

Kõigi nende otsuste ja korralduste taga oli aga õge ja visa vägikaikavedamine ida ja lääne vahel. N. Liit ja teised kommunistlikud maad ei võtnud ju osa FIDE Haifas toimunud kongressist, vaid protesteerisid sääl tehtud otsuste vastu. Nad tembeldasid kongressi otsused "poliitilisteks", "ebademokraatlikeks" ja "häbiväärseteks" ning ründasid eriti FIDE hollandlasest esimeest, dr. Max Euwet, kes oli maailmameistriks aastatel 1935—37.

Kuid Euwe vastas nendele süüdistustele, et N. Liit võib ju katsuda saada enda taha kolmandiku FIDE 97 liikmest ja paluda, et korraldataks FIDE erakorraline kongress, et tehtud otsuseid muuta. Moskva aga loobus niisugusest riskist, kuna ta nägi, et tal küllalt poolehoidu pole ja leppis lõpuks tehtud otsustega.

Aprillis tuleb FIDE erakorraline kongress niikuinii kokku. Kuid kvalifikatsioonivõistluste esimene voor tuleb mängida lõpuni enne aprilli algust.

Nii on nende võistluste ettevalmistused siiski toimunud enam-vähem normaalses korras. Esimeses voorus mängivad järgmised paarid.

Matsh Kortshnoi-Petrosjan algab 20. veebruaril kas St. Moritzis Shveitsis või Kesk-Itaalias. Vlastimil Hort (Tshehhoslovakkia) — Boris Spasski mängivad Reykjavikis, kus Spasski kaotas viis aastat tagasi oma maailmameistri tiitli. Bent Larsen (Taani) — Lajos Portisch (Ungari) mängivad Rotterdamis ning Henrique Mecking (Brasiilia) — Lev Polugajevski (N. Liit) arvatavasti Luganos Shveitsis.

Nende partiide neli võitjat mängivad omavahel nii et järele jääb kaks mängijat. Nende kahe vaheline partii selgitab, kumb saab maailmameistri kandidaadiks. Sel on õigus kutsuda maailmameister Karpov välja tiitlivõistlusele.

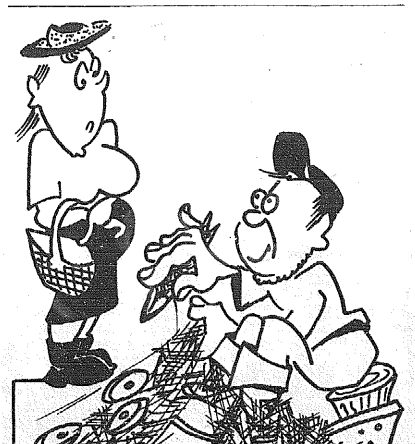
1978 maleclümplaadil koht ei ole veel lõplikult selgunud. Haifa kongressil anti selle korraldamise õigus Iraanile, kuid see on keeldunud. Nüüd läheb pakkumine edasi Hollandile, kes peab teatama oma vastusest hiljemalt 1. aprillil. Kui ka Holland keeldub, läheb pakkumine Haifa otsuste järgi edasi Argentiinale. (ER)

Ülikooli raamatukogu Tartus saab uue maja

Tartus on alanud uue ülikooli raamatukogu ehitamise tööd. Raamatukogu ehitatakse Vanemuise (end. ala) ja Tiigi tänava nurgale, "Vanemuise" tigidale, mitte väga kaugele ülikoolist. Maja tuleb kolmekorruseline ja — otsustades mudeli järgi — rundukukuline ja keskosas laest tuleva valgusnusega.

Hoone on jagatud õppe- ja teadusliikuks raamatukoguks. Kirjelduse järgi asub all kõige väärtuslikum (ilmselt vanimate raamatute) osa, keskel kõige esinduslikum ja üleval kõige väärtuslikum. Laevalgus teenindab, kolmanda korruse luure- ja lugemissaali. Leidub erikabinette uurijatele, seminariruume, konverentsisaal 250 inimesele, kõhvik jne. raamatukogu loodetakse küll päriselt valmis saada alles selle 180-ndaks aastapäevaks (1986).

Enne maja planeerimisele asumist sooritatud uurimused näitabad, et lugemiskohti peaks olema u. 1500 — 25% üliõpilasteõppejõudude üldarvust. Tartu üliõpilane kasutab õppeaastas keskmiselt 112 raamatut (N. Liidu keskmine on 53). Tunni jooksul kasutatakse lugemissaalides praegu 1050 raamatut ja koju laenutatakse 256.

— Tuld mereli? Meri sõbralik?
— Neh, annab, et elad ära. Täna andis 25 kasti räimi, teist na samapalju turska, kaks tundmatut allveelaeva ja. . . ja mis sa veel tead tahta.

Visnapuu-laureaat kol.Luts: Eesti sunniti kapituleeruma

Stockholmi Eesti Majas kohtasime käesoleva aasta Henrik Visnapuu-nimelise kirjandusauhinna laureaati, kolonel Alfred Lutsu, ta oli viimne Eesti Sõjavägede staabi operatiivosakonna ülem ning ülemjuhataja kindral Johan Laidoneri üks lähemaid kaastöölisi.

Oma tähelepanekutest Eesti vabariigile nii saatusraskel baaside ajal ja sellele järgnenud punaarmee sissemarsist, mis lõppes meie iseseisvuse kaotusega, kirjutas praegu 78-aastane ohvitser selge ja asjaliku teose "Heitluste keerises", mis ilmus kahes osas. Küsimusele, mida arvab laureaat zhürii otsuse kohta, vastab usuteldav järgmiselt:

— Mul on hea meel, et Henrik Visnapuu nimelise kirjandusliku fondi zhürii minu raamatut "Heitluste keerises" nii kõrgelt hindas ja mulle määras selle fondi kirjandusliku auhinna. Zhürii otsus on ühtlasi kõrge hinnang Eesti riigikaitsele ja meie sõjaväelaste võitlusele Teises maailmasõjas ja iseseisva Eesti eest.

— Ja mis on teie raamatus eriti tähtis?

— Arvan, et kõige tähtsam on raamatus see osa, kus on kirjeldatud, kuidas punaarmee Eesti okupeeris ja vabariigi hävitas. Oma ametikoha tõttu oli mul võimalus seda kõike lähedalt jälgida ja mu teos lükkab ümber kõik punaste poolt levitatava propagandavale eesti rahva "vabatahtlikust" siirdumisest Nõukogude Liidu koosseisu.

Et maailmale laiemalt selgitada Nõukogude Liidu vägivalda Eesti vabariigi okupeerimisel punaarmee poolt, koostasin aastate eest ülevaate sellest, mis juhtus Narvas 17. juunil 1940, kus Nõukogude Liit meid sundis kapituleeruma.

Selle ülevaate saatsin USA-sse ja see ilmus 1954 ühes Ameerika Kongressi suuremas väljaandes. Selles on dokumanteeritud Nõukogude Liidu agressioon ja Balti riikide vägivaldne inkorporeerimine.

— Teiseks tähtsamaksosaks on raamatus äratoodud Eesti vabariigi kaitseplaan koos sõjaväe organisatsiooni, väljaõppe, kindlustuste, relvastustega, jne. Sõjavägede staabis töötades tuli nendes küsimustes kaasa töötada ning nüüd vanema põlve esindajane pidasin vajalikuks seda

Kõrgemaid sõjaväelasi koos riigipeaga Vabariigi aastapäeva paraadil Tallinnas iseseisvuse lõpul. Poodiumil esiplaanil ülemjuhataja kindra Johan Laidoner ja president Konstantin Päts.

Kolonel Alfred Luts

jäädvustada tulevastele põlvedele.

— Kui palju oli teil võimalik päästa dokumente?

— Kasutatud dokumendid on teoses vastaval kohal ära toodud. Mõnes osas, näiteks Eesti riigikaitse kirjeldamisel ei olnud eriliist vajadust dokumentide järele. Vabariigi kaitseplaani ja selle juurde kuuluvate kavadega tuli staabis tegeleda iga päev ning neid pidid põhjalikult tundma nii mina kui ka minu lähemad kaastöölised operatiivosakonnas, kuna vastava ohu esilekerkimisel tuli tegutseda kiirelt ning siis polnud enam aega kavasid uurida. Hiljem, baasideajastul ja okupatsioonide ajal, püüdsin sündmusi lühidalt üles märkida ja need märkmed on mul paguluses kaasas. Mäletavasti anti Nõukogude Liidule üle kõik operatiivosakonna dokumendid, ka osa Sõjavägede staabi ja Sõjaministeeriumi dokumente.

— Milline on reaktsioon teie raamatule?

— Olen saanud lugeda eesti ajakirjandust kogu vabast maailmast, kus on avaldatud retsensioonid minu teosele. Samuti olen saanud väga palju isiklikke kirju, peamiselt oma endistelt õpilastelt Vabariigi sõjakoolist. Peaaegu kõik need retsensioonid ja isiklikud kirjad on minu raamatule positiivsed. Kuid, nagu iga mälestusteose ilmumisel, leidub ka neid, kes mõnes küsimuses on teisel arvamisel. Nii ei meeldi mõnele, et raamatus on nimetatud vapse. Mainisin neid vaid n.ö. mööda minnes, näiteks sisekaitse kava juures öeldes, et see kava sai ümber töötatud vapside mässukatse järel, jne. Siis ei ole üks kirjakirjutaja rahul, et mõnda nn. "Ülejooksikut" ja punaste agenti mainin nimeliselt. Vabasse maailma neid ei tulnud ja nimede esile toomine neid seal Nõukogude Liidus küll ei kahjusta.

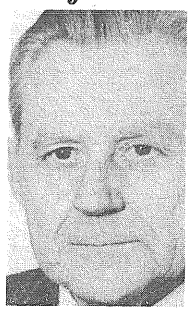
On ka neid, kes süüdistavad Vabariigi valitsust ja presidenti selles, et Eestis ei teostatud mobilisatsiooni Teise maailmasõja algul ja ei hakatud vastu punaarmeele. Nurisetakse ka selle üle, et operatiivosakonna dokumendid, mida ülemjuhataja ei lubanud hävitada, anti välja Nõukogude Liidule.

— Kas kavatsete veel raamatuid kirjutada?

— Mõte nende oma mälestuste kirjapanekuks tekkis mul kindral Laidoneri soovi alusel, et 1939 ja 1940 asetleidnud sündmused leiaks jäädvustamist ajaloo tarvis. Ma ei kavatse enam raamatuid kirjutada. Küll võib-olla mõne küsimuse kohta ajalehtedes.

KARIN SAARSEN

ERN-esimehe juubel

JOHANNES MIHKELSON

Eesti Rahvusnõukogu ja selle väliskomisjoni ning Eesti Sotsialistliku Partei väliskomisjoni esimees ja Eesti Komitee juhatuse liige Johannes Mihkelson tähistab 29. jaanuaril 70-dat sünnipäeva.

Juubilar sündis meremehe pojana, tutvus juba koolipõlves "vaeste patuste alevi" Rääma "Nooruses" noorsotsialistliku liikumisega, vabaharidustööga ja Pan Euroopa ideedega. Lõpetas 1928 Pärnu Poeglaste gümnaasiumi. Sõjaväeteenistuse lõpetades erru minnes valiti ta Pärnu linna volikokku sotsiaaldemokraatide esindana.

Toimetas "Rahva Sõna" Pärnu väljaannet, oli lühemat aega partei Pänru ja Viljandimaa ning alates 1931 Eestimaa Töölisühingute Keskliidu organisaator ja keskliidu juhatuse liige. Võimlemisrühmade (; Tallinna ringkonna juhatajana korraldas esinemisi ja demonstratsioone ning arendas töölisliikumise välissuhteid.

Õppis 1932 Soome töölisakadeemias ametiühingulist tegevust ja sotsiaalpoliitikat. Oli 1934 kolm kuud Rootsi LO suvekoolis Brunnsvikis ning 1935 kolm kuud Genfis asuvas põhjamaade rahvaülikoolide sotsiaalpoliitilistel kursustel.

Õppis 1936 Helsingi ühiskonliku kooli ajakirjanduse osakonnas ja tegutses vabaajakirjanikuna Soome ja Skandinaavia lehtede kaastöölisena. 1937 kevadel Tallinna tagasi tulles asus tööle "Vaba Maa" toimetusse sotsiaal- ja välispoliitilisel alal.

Õppis õigusteadust Tartu Ülikoolis ning astus EÜS-i Ühenduse liikmeks. Lõpetanud 1943 jaanuaris Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas õpingud, töötas J.M. Tallinna jäätmetetranspordi korraldajana, milline koht oli "sõjatähtis" ja päästis saksa okupatsiooni mobilisatsioonist.

Põgenenud 1944 septembris Rootsi läi M. kontaktid Rootsi LO ja ameriühingute liitudega ja pidas läbirääkimisi välistööliste töölepaigutamisel samadel tingimustel rootsi töölistega. Kirjutas brošüüri "Ametiühingud, töökaitse ja sotsiaalsed korraldused Rootsis" ning toimetas ühel perioodil "Metallarbetareni" eestikeelset veergu.

Ta töökoht oli 1945—53 Rootsi Tööturuvalitsuses, selle välismaalaste büroo likvideerimise järele 3 aastat riiklikus kindlustusametis ning selle järele kuni pensionileminekuni Folksami mere- ja transpordi osakonnas kahjuderegueerijana.

Tööülesannete kõrval on M. aktiivselt juhtinud Eesti Sotsialistliku Partei välismaa koondise tegevust, sisustanud ainsat vabas maailmas ilmuvat eestikeelset töölisliikumise ajakirja "Sidet", mille 15 juhtkirja ("Vaaraod, püramiidid ja sputnikud") on ilmunud eribrošüürina.

Eesti Sotsialistliku Partei 50. aastapäeva puhul kirjutanud rahvusvahelisele informatsiooniks ingliskeelse broshüüri "Estonian labour in chains".

Side Rahvusvahelise Sotsialistliku Internatsionaaliga on hoitud alles. Internatsionaali hääleõiguslikkude liikmete kõrval on pagulassotsialistide parteidel (ka Eesti parteil) konsultatiivne staatus — nad võivad kongressil võtta sõna, aga mitte hääletada. Internatsionaali kongressil 26—29 nov. 76 Genfis, (millest J. Mihkelson, R. Kolk ja H. Raudsepp osa võtsid) jäi see seisund püsima.

M. on kauaaegne Eesti Komitee juhatuse ja selle sotsiaalkomisjoni liige ning praegu Eesti Rahvusnõukogu ja selle väliskomisjoni esimees. Ta on kogunud materjali mälestuste kirjutamiseks, mis haaravad ka eesti töölisliikumist.

Pensionile minnes on töökohustuste asemele tulnud uusi ühiskondlikke ülesandeid, millede lahendamiseks juubilarile tervist ja jõudu ning edu soovime.

BERNHARD MÄELO

Tehti läänes "venelaseks"

HAMBURG (VE) — Ühes Lääne-Saksamaal ilmuvas ajalehes mainitakse, et Witzenhausenis on akadeemikute vahetusprogrammi raamides viibinud "vene põllumajandusteadlane" Jüri Kann.

Nagu nimest ja teadlase senise karjääri kirjeldusest selgub, on siin tegemist eestlasega, kes tööstab dotsendina Tallinnas Tehnika Ülikoolis. Ajalehe artiklis, mis käsitab Jüri Kannu õppetegevust Witzenhausenis, nimetatakse teda järjekindlalt venelaseks.

Kohalik elu

STOCKHOLM

E. K. Naissektsioon

Naissektsioni kirjandusring jätkab pärast jõuluvaheaega oma tegevust teisipäeval 1. veebruaril kell 17.00 Eesti Majas Eesti Komitee ruumes Arvo Mägi ja Renate Kaasiku juhatusel. Teemaks on sel ja järgnevatel kooskäimistel saksa, vene ja soome kirjandus. Ka uued huvitundjad on teretulnud!

Õigusloogikud prof. Tammelo konverentsil

Salzburgi ajaleht "Der Staatsbürger" avaldas ülikooli-assistendi dr. Helmut Schreineri kirjeiduse Salzburgi ülikooli õigusfilosoofia, metodoloogia ja üldõiguse (riigiõiguse) instituudis eestlasest professori ja instituudijuhataja dr. Ilmar Tammelo algatusel toimunud õigusloogika rahvusvahelisest konverentsist.

Sellest võttis osa tervelt 25 eriteadlast (õigusfilosoofia, resp. — loogika alal) Austria kõrval ka Itaaliast, Prantsusmaalt, Poolast jt. Euroopa mailt. Peaprobleemiks oli õigusloogika ja loogilisest korrektse käsitluse õiguslikest struktuuridest kättesaadavaks ja kasutatavaks tegemine õigusteaduslikule praktsiele ning "praktilistele" juristidele.

Leiti ka vajalik olevat õigusloogika otsustusmenetlust kohandada raalivdele kasutatavaks, mis tähendaks suurt sammu edasi kõik-külgselt vastuvõetavate õigusnormide elluviimisel.

Teiste teadustike ja valitsusasutuste kõrval oli sellele õigusloogikute võiks öelda "maailmakonverentsile" toetust annud ka IBM-Austria osakond.

Ohtlik töökoht

WASHINGTON — USA väliministeerium teatas, et 1. detsembrikendatakse USA Moskva suursaatkonna isikulise koosseisu suhtes uusi soodustusi: seal teenitud aeg võetakse pensioniteminekul arvesse ligikaudu samas ulatuses, nagu sõjas või muul tervisele ohtlikul alal teenides.

1. oktoobrist alates hakkas ka kehtima kuni 20 prots. suurune palgakõrgendus suursaatkonna koosseisule. Sest Moskva on ameerikaste tervisele ohtlik, eriti saatkonna hoonele suunatavate mikrolainete tõttu.

"Tiinale" filmide festivalil auhind

NEW YORK (VE) — New Yorgis asetleidnud Rahvusvahelise Kutselise Filmi- ja TV Töötuse Festivali auhindade teadaandmise banketil Americana hotellis anti ühe ka eesti helifilmi "Tiina" lavastajale Edmund Martinile auhind "Väljapaistva loomingu eest filmikunsti- ja produktsiooni alal".

19. aastat New Yorgis asetleidev Rahvusvaheline Filmi- ja TV Festival on omale ülesandeks võtnud filmitöötuse nimel esile tõsta ja austada neid, kes väljapaistva loominguga on edasi arendanud laialdast filmiala.

See on ka ainuke festival, mis hõlmab kõiki filmiproduktsiooni sektoreid — mõnesekundilisest TV reklaamidest kuni õhtuttäitvate mängufilmideni. Nii leiavad auhindamist ka lühifilmid, kultuur- ja õppefilmid, TV seeriad, TV-spetsialid jne. — ühesõnaga kõik, mis ühenduses filmikunstija produktsiooniga.

Selle festivali auhinnad on rahvusvahelise kuulsusega.

Selle aasta võistlustest võtsid osa peale USA filmide produktsioonid Kanadast, Puertoorikost, Brasiiliast, Inglismaalt, Saksamaalt, Rootsist, Taanist, Itaaliast, Iisraelist, Jaapanist ja Taiwanist.

Kõik filmid, väljaarvatud "Tiina", olid loodud kutselisel alusel ja vastavate kapitalide investeerimisel.

Rõhuv enamus auhindu jäi USA-sse, nende hulgas ka auhind meie "Tiinale", mis on sedaenam hinnatav, et kahetunniline "Tiina" on valminud oludes ja kultustega mida kutseline filmitöötsus peab täiesti võimatuks.

Auhindade üleandjateks olid filmi- ja TV staarid Telly Savalas, Barbara Britton ja teised.

Püüdis röövlit

TORONTO (ME) — Toronto ajalehed kirjeldasid pangaröövi Dominion-panga osakonnas, mis lõppes eestlasest trükikojaomaniku Arvo Uusi ja ühe Kanadalase otsustava vaheleastumise tõttu röövli kiire tabamisega.

Arvo Uus juhtus olema pangas kui kassapidaja äkki hüüdis, et röövel on panga uksest väljumas. See oli nimelt kassapidajale esitanud sedeli, et see raha vaikselt üle annaks, muidu ta tulistab. Ta sai 1600 dollarit ja jooksis pangast välja. Uus ja üks kanadalane alustasid jahti ja said röövli kätte ühe hotelli esikus. Mees osutus vanglast põgenenud reisidivistiks.

Dags att deklarera

Denna broschyr finns också på banker och postkontor.

Broschyrerna finns att hämta på lokal skattemyndighet och länsstyrelse. Där finns också information om de nya reglerna för fåmansbolag m m och samfälligheter.

Med vänlig hälsning RSV RIKSSKATTEVERKET

Heli . . .

Alg. lk 1

milles osavõtu eest publik tasub, ettekantavate helindite autoritele tasutakse puhtast ülejäägist 10% või maksimaalselt kuni kr. 200:—

Eesti Lauljaskond Rootsis on kokkuleppinud honoraride tasumise korras. Selle kohaselt peaksid honorarid tasutama Eesti Lauljaskond Rootsis postzhiirole nr. 52 47 98-6, teatades ELR juhatusele ühtlasi ettekantud helindi nime, helindi autori nime, ettekande koha, aja ja ürituse korraldaja nime.

Majandusaasta lõpul antakse laekunud summad üle helikunstikule või saadetakse neile kätte teadaolevatel aadressidel. Laekumisest teatab ELR revisjoni komisjon ajakirjanduse kaudu.

Eesti Lauljaskond Rootsis on veendunud, et meie organisatsioonid vabas maailmas ei kannata selliste majanduslike raskuste all, mis keelaksid neid tasumast meie valmuinimestele nende loomingu ettekande eest — kuna iga autor on väärt oma tasu.

Viimasel esinduskogu koosolekul valis Eesti Lauljaskond Rootsis endise juhatuse tagasi järgmises koosseisus: J. Raid — esimees, J. Kant — abiesimees, E. Truuvet — laekur, E. Klemmer — kirjatoimetaja ja V. Marvet — ametita liige.

Carter . . .

Alg. lk. 1

Presidendi ametisseastumine toimus traditsioonilisте pidustustega. Kell 12 päeval andis Carter Capitol Hill'is ametivande, olles enne seda sooritanud visiidi eelmisele presidendile Fordile, kellega koos sõideti tseremooniale.

Washingtoni kogunes 200 000 inimest üle maa, et kaasa elada ajaloolisele momendile. Neist 10 000 olid ametlikud külalised ja kutsutud uue presidendi kätt suruma (igale oli määratud selleks 10 sekundit . . .).

Ametivande järele hakkasid Washingtoni kirikukellad helisema. Järgnes paraad, kus külalised defileerisid uuest presidendist mööda. Seitsmes paigas toimus hiiglapidustusi, kus president end näitama pidi. Ja siis oli ka rahvale korraldatud meelelahutust.

Läheb . . .

Alg. lk 1

Nagu siin maal moes toimub "sõjasõitu" minek ja tagasitulek, "muck", röömsates ja kirevates vormides. (Foto Jüri Soomägi)

†

Meie kallis

Arnold Kärner

Sünd. 31/12 1909 Tartumaal

Surn. 1/1 1977 Torontos

Mälestavad sügavas leinas

ANDRUS
ARNE
HILDEGARD ja ERIK
AUGUST ja LINDA
ULO ja LEMBI
AIN
VEERA

Imetlne igatsus kutsub valguse poole.

Armast abikaasat

Bertha Teinfelt

mälestavad kurbuses tema 5-ndal surma aastapäeval 26. jaanuaril

ABIKAASA JOHANNES

Ei muid mälestusi katta jõua!

Metsakodu

Alg. lk. 1

talumees päeva jooksul traktoriga lumest puhtaks lükkama.

Hiljem aga saime teada, et ta oli ise lumme kinni jäänud. visitumitr lasti käiku. Need, kes sellest osa ei võtnud, jätkasid välistegevust suuskade ja pulkade proovimisega. Nii möödus päev kiirelt ja õhtul, siis sai sauna vana eesti kombe kohaselt.

Kolmapäeval oli juba kõik liikumas. Ootasime talumeest, aga ei. tegime jällegi väljas talisporti ja nii kihutas see päev mööda. Neljapäeval oli n.n. haik. Käidi mõned kümned kilomeetrid ja otsiti kontrolle. Koju puhkama jõudes ootas tore üllatus — talumees oli tulnud traktoriga teed tegema. Kahjuks oli aga lund mõnes kohas üle meetri paksuselt.

Ja kui siis traktor oli lükanud lund mõned meetrid, oli pool laagrit traktorit välja kaevamas, siis lükkas jällegi traktor lund mõned meetrid, siis kaevas jällegi pool laagrit traktorit jne jne. Lõpuks 4—5 tunni pärast selgus, et need vahvad tüdrukud ja poisid olid peaaegu terve tee lumest puhtaks teinud. Selle järel mindi sauna.

Reede oli käes ja sellega ka vana-aastaõhtu. Välissündmustest on nimetamisväärt, et üks auditet sõitis peaaegu omal jõul üles tee äärde, teine tuli eelmisel päeval üles lükata. Taredes tehti end peoks korda ja selle päeva toimkond vaimistas pidutoitu.

Sai hästi ja rikkalikult süüa. väga populaarne laagrikomandant Eero Faldrok laulis ja lipkonnad improviseerisid lõbustusi nagu ikka. Keskõösel mindi õue, Eero deklameeris ja ilutulestik lendas taevasse. Sampus paukus, kõik soovisid üksteiselе head uut aastat ja telefon läks kuumaks. Laupäeval mingit erilist tegevust ei olnud, vaid puhati nagu ikka tehakse uue aasta esimesel päeval. Õhtul oli saun nagu harilikult.

Pühapäev oli reisipäev. Tegime enda järel korda, pidasime suure lumesõja ja siis tuli minna üles tee äärde. Enamus lahkus bussiga, osa autodega, mõned jäid üheks päevaks ekstra lumist Metsakodu nautima.

Niisugune oli rajurite talilaager 76—77. Metsakodu uus külmarekord on kindlasti meie käes — ühel õhtul näitas kraadiklaas -30 C. Purustage see rekord kui suudate! Meil oli kokku 43 — laagrielanikke 33 ja külalisi 10. Ma usun, et kõik osavõtjad arvavad samuti nagu mina — oli tore talilaager!

P.S.

Kui oled 15—25 aastane ja leiad, et oleks tore meiega kontakti saada, ja tahaksid teada saada, mida me muidu teeme, siis otsi üles lähim rajuritega lipkond.

Või pöördu kirja- või telefoniteel rajurite PR-rajuri Epp Andersoni poole aadressil: Epp Anderson c/ o Raud, Gulmesvägen 18, 141 72 Huddinge, 08/88 95 94.

Epp on lubanud sind meie juurde juhatada. Teretulemast!

Päts . . .

Alg. lk. 1

Jatkas loomingut ka haiguse aastail. Nõukogude entsüklopeedias märgitakse, et Päts oli konservatooriumi õppejõud 1944—1950 ja Pedagoogilise instituudi professor 1956—1971.

Vahepealseid astatel istus rezhiimi põlualusena vanglas. Saatus, mida jagasid ka heliloojad Karindi ja Vettik. Nüüd pühendatakse talle parteilehtedes järelhüüd.

ARNO RAAGILT UUS KÖIDE MÄLESTUSI

Elanud vahepeal mõnda aega Kalifornias, San Francisco lähedal, valmis kirjanik-ajakirjanik Arno Raagil seal uus köide mälestusi, arvult neljas raamat. Esimesed kolm köidet kannavad teatavasti pealkirju "Kodu katuse all", "Kõuepilvede saatel" ja "Saatuslikus kolmnurgas".

Uus köide-vaatleb suure põhjalikkusega elu DP-laagrites Saksamaal ühes rahvuslike püüdlustega, võitlustega ja saavutustega kõikidel elulistel aladel. Tegutsenud noil aastatil kutseline ajakirjanikuna vastutavatel positsioonidel ning rahvuskomiteede esimehena ja esinduste liikmena, oli autor alaliselt sündmuste keerises ja omab paiguti ülima väärtusega mälestusi kui ka arhiivimaterjale. Sellest tulenevalt on käsikirjaga tutvunud isikud tunnistanud selle ülimalt sisukaks ja täpseks dokumentaaltööks.

Lääne-Saksa TV-saade kunstnikest Baltikumis

MÜNCHEN (EPL) — ne-Saksa televisiooni teine kanal (ZDF)) töi pühapäevai, 7. novembril oma Moskva korrespondendi Dieter Wolffi poolt koostatud 20-minutiline saate "Künstler im Baltikum" (Kunstnikud Baltikumis). Saade käsitles jutuajamisi leedu, eesti ja läti kunstnikega ning nende kontakte väljaspool kodumaad.

Eesti osas vestles reporteriga laduses saksa keeles oma väljapanekute taustal skulptor Signe Mölder. Leedulasi esindas Juozas Balchikonis abikasaga Reginaga, ja lätlasi Ojars Abols abikaasa Dzhemma Skulmega. Kõik kunstnikud olid oma töödega tuntud väljaspool kodupiire ja olid ka ise reisinud välismaal.

Saade algas linnuperspektiivist nähtud Leedu pealinna Vilniusega ja selle sõjapurustustest osaliselt puutumata jäänud vanalinna südamikuga. Dieter Wolff tutvustas Leedut kui ainsat Nõukogude vabariiki, milles enamik rahvast on katoliku usku. Ta lisas aga, et leedu katoliku kirik elab "varjuelu" ja otsest mõju tänapäeva leedu kunstile enam ei avalda.

Intervjueeritavat kunstnikepaari Juozas ja Regina Balchikonist külastas Wolff nende kodus. Juozas on maalija tekstiilikunstnik, kuna tema naine Regina kontsentreerub teatridekoratsioonidele. Ta töötab Leedu riigiooperis. Regina visandite huigas oli mitu futuristlikus stiilis kavandit, näiteks sakslase Carl Orffi ja inglase Benjamin Britteni ooperitele. Kunstnik nentis, et paljud tema ülimoodsad kavandid pole veel kasutamist leidnud.

Juozas Balchikonis, kes õppe otstarbel on isegi viibinud Jaava saarel Indoneesias, harrastab Kaug-Ida batik riidemaalimistehnikat leedu linasest riidest panoodeks. Üks oli rahvalaulu "Zutartine" motiividel, mida tavaliselt lauldakse kooris.

See panoo näitas maleniditena asetatud naiskujusid valgeis peakatteis ja pruunides rüüdes, nagu neid kandsid rüütlaja naised. Geomeetrilisi ja abstraktseid Ida-Aasia mustreid batiktehnikas oli kunstnik trükkinud pruunides ja hallikates värvitoonides. Ta lisas, et leedu linase riide kasutamine raskendas tunduvalt tehnilist töötlemist. Mõlemad leedulased on mitmekordselt auhinnatud kunstnikud.

Vilniusest siirdus Wolff oma kaameramehe Leonid Mirneshewiga otse Tallinna. Ta alustas oma reportaazhi eesti osa samuti Vanalinna vaadetega, mis olid nii värvustehniliselt kui motiivvalikult väga õnnestunud. Dieter Wolff, kes olevat Baltikumist pärit, nentis, et kontrast Tallinna ja Vilniuse vahel on silmatorkav. Tallinn ja kogu Eesti on eelkõige läänelik.

Alates 18-ndast sajandist on linna ilmet kujundanud saksa rüütlid ja pürjerid ning hiljem skandinaavlased. Tallinna ajaloolis-kultuurilist kunagist kuuluvust Saksa Ordurlíki ja Hansa-Liitu märkab kohe. Seda näeb eelkõige keskaegses kirikute ja teiste ajalooliste hoonete arhitektuuris, mis on sõjast peaaegu puutumata jäänud. Reporter ilmas, et eestlased hoiavad innoviku pärandit ja hoolitsevad selle säilitamise eest.

TV-kaamera näitas vaatajaile vanu linnamüüre, Pika tänava Kolme Õe maja-kogumikku, ja viis järgnevalt vaatajad Raekoja platsile ning Viru tänavasse. Siinjuures märkis Dieter Wolff, et Tallinna tänavapildis vaevalt märkab vene elementi, kuna aga saksa element on täiesti kadunud. Ajaloolise ringkäigu lõpetamisel ütles Wolff, et Eestis on rahvuslik ompära kõigist Nõukogude Liidu riikidest kõige tugevamini alles. Osalt on see tingitud intensiivsete välismaiste kontaktide tõttu, suurel määral just tänu elavale turismile. See asjaolu mõjutab värske tuulepuhanguna ka eesti kunsti.

Ühes Tallinna kunstigaleriis külastas reporter Signe Mölderi skulptuuri näitust. Kunstnik — sale ja tumedajuukseline kkeskealine naine — oli ise kohal ja vastas küsimustele saksa keeles. Signe Mölder jutustas, et töötab peaasjalikult keraamika ala. Aga tema kõige uuemad tööd on kivist, eesti dolomiidist. See on pehme kivi, mis laseb end hästi töödelda. Siinjuures näidati Signe Mölderi jõulisi, omapäraselt kandilises väljatöötluses kolme naist, mehe pead sonimütsis ja perekonna-gruppi: isa, suurrätis ema ja last kõrgmaja taustal.

Küsimusele, kes annab skulptorile tellimisi kui vabakutselisele kunstnikule, vastas Signe Mölder, et peamiselt Kultuuriministeerium ja linnavalitsused.

Skulptor jutustas, et peab alati ette näitama visandeid zhüriile, kes siis otsustab. Teema on määratletud. "Aga võib juhtuda ka nii, et minul on ideekavand valmis, mida zhüriile esitan ja siis tuleb sellele tellimine." Kunstnik lisas, et talle tuleb ka eraviisilisi tellimisi, aga suhteliselt harva. Need on väikesed plastikad, peamiselt hauailustused. Kuna skulptuur on kallis, laseval inimesed endid meelsamini maalida. Ta teeb ka portreesid. Edasi pajatas Signe Mölder oma reisidest välismaale, Ida-Saksamaale, Bulgaariasse, Rumeeniasse ja Soome. Reporteri küsimusele, kas tema kunstiline tunnetus on saanud impulsse ka välismaalt või on ta neid saanud ainult Nõukogude Liidu piirkonnast, vastas skulptor, et ta saab ka teisi impulsse, kuna võib ju vahete-vahel reisida ja välismaal viibides muuseumides käia.

Lääne kontaktidest mainis Signe Mölder ka välmaiseid kunstiajakirju. "See kõik pole meile mitte võõras ja me võime ka teisi maid külastada", lisas ta.

Palju reisinud oli ka läti kunstnikepaar, Ojars Abols ja Dzhemma Skulme, keda Wolff külastas nende Riia koduses ateljees. Abi. sasa Dzhemma emia oli maalikunstnik ja maalis samas paigas. La. ... salima lseloomustas Dieter Wolff kui Baltikumi tähtsamat keskust oma 800.000 elanikuga, kellest pooled nüüd on venelased. Riia vanalinna siluett Düüna jõe kaldal ei näita peaaegu mingit jälge sõjaaja purustustest, palju on suudetud eeskujulikult restaureerida, kuigi osa vanalinna südamikust ei saadud päästa.

Maalikunstnik Ojars Abols ja tema naine Dzhemma Skulme töötavad mõlemad abstraktses stiilis. Nad on reisinud peaaegu kogu Lääne-Euroopas, nimetades reporterile külastusi Prantsusmaal, Belgias, Hollandis, Inglismaal, Rootsis. Nad on esitanud oma töid ka väljaspool Lätit ja N. Liitu.

KARIN SAARSEN

Lugeja kirjutab

KOGUTEOSE "EESTI ROOTSIS" PUHUL

Rootsis on kolmekümne aasta kestel olnud suuremateks üldrahvuslikeks üritusteks — seitse laulupidu ja kuus laulupäeva, millistest osavõtnud külastajate koguarv ulatab 40 000 piiresse.

Nende ürituste algatajateks, suunavaks rajajaks ja koondavaks keskseks kujuks on olnud prof. Juhan Aavik.

Tema istutas laulupidude traditsiooni Rootsi asunud eestlaskonna ellu, suunas need käibele, kandis organiseerimise koormust koos vastutusega. Temal oli julgust hoida käigus 11 laulupeo ettevalmistused ja teostada 11 laulupidu Rälambshovis, hoolimata sellest, et politsei selleks luba ei andnud. Tema talus politseilise ülekualamise tülikuse ja sellele järgneva kahekuise otsuse ootamise.

Aga vaatamata kõigele sellele, teoses "Eesti Rootsis" lehekülgedel ei ole säästetud ruumi Juhan Aaviku portreefotole!

Selle tõsiasja juures jääb küsimuseks, miks teose koostaja ei kehtestanud enda kohta neid norme, mida ta lausub saatesõnas: "Aga meie ei saa ka päriselt mööda minna üksikisikust, ta raskustest ja saavutustest".

Selle kahjatsemisväärse nähte põhjuseks ei saa olla ruumipuudus. Leheküljel 159, teksti ühe lõike ümberpaigutamisega vabanenuks ruumi Juhan Aaviku pildile, Käbi Laretei ja Eduard Tubina piltide naabrusse.

Leheküljel 146 näeme Milvi Laidi marmortrepil pidulikus õhtutualetis, selgitus selle *foto* juures: "Lastelaari juhtimise puhul antakse Milvi Laidile liili." See foto pärineb Stockholmi Eesti Meeskoori 46. kontserdilt, saalist Blå Hallen, 4. mail 1957 a. Kavalehel seisab, et Milvi Laid esitas Joh. Straussi ja Fr. Lehari meloodiaid.

J. KANT

N. Liit ei suuda end veel toita

Möödunud aasta halb lõikus on raskelt mõjutanud nõukogude majandust ja selle elanike igapäevast toitlustamist. Välismaised ajakirjanikud ei näe oma Moskva asupaigast kuigi palju Venemaa tegelikku elu ja selle tumedamaid külge.

Alex Milits on ajakirjas "Tidskriften Österuropa" kirjutanud pikema, autentsetel andmetel põhjeneva artikli toitlustusolukorrast N. Liidus ja toiduainetekrilisi põhjustest.

Artikli andmete kokkuvõte näitab: N. Liit — maailma looduslikult rikkamaid, ei toida ennast ikka veel, hoolimata ligi kuuskümmend aastat kestnud "sotsialistlikust ülesehitustööst".

N. Liidu ajakirjandus räägib harutihti ükaldusest. Tegelikult on kriisi põhjused teistsugused: halb planeerimine, kolhoosnike huvipuudus, masinate reservosade puudumine, vilets transport, halvad laoruumid, lohakus kõikjal. Kokkuvõtlikult: halb majandamine, kohmakas plaanimajandus, puudulik kontroll.

Suured viljaostud läänest pole aidanud. Toidupuudused olid sunnitud tapma loomi, mis algusest töi hulk liha turule. Nüüd on tegemist lihapuudusega. Karjade taastamine lükkub selle tõttu kaugemale tulevikku. Provintsilinnades on lihanorm poolteist kilo kuus.

Moskva on muidugi eriolukorras, aga juba Leningradis on olukord halvem. See kehtib isegi aedviija kohta. Kohvi pole saada. N. Liidul pole olnud vahustat kohvioistudeks Brasiiliast. Angoliast saadetud kohvi on olnud viletsja täis söödikloomi.

Provintsilinnades kehtib ranisoneerimine — rahu ajal! Pole jahu, võid, mune, aedviija, liha, kohvi ega tangu. On teada, et imikuid on surnud piima puudusel.

Toiduainetekrilis on jõundud ka Baltikumi, pole suitsuliha ega lihakonserve. Rahvas tüleb Venemaalt ja ostab üles konserve, et neid suure kasumiga Kesk-Venemaal maha müüa.

Mitmel pool on tekkinud streike ja rahutusi toidupuuduse tõttu — Riias, Leningradis, Kiievis, Rostovis.

N. Liit on ka tulevikus sunnitud ostma vilja läänest. Selle tõttu vähenevad varud, mida võiks kasutada tõesti nälga kannatavate arengumaade elanikkonna jaoks. Kriisi põhjuseks on ainuõksi rüigi vale majandamine.

Kohaliku elu

STOCKHOLM

EKK aastapäev

Pühapäeval, 13. veebr. kell 15.00 toimub Eesti Kultuuri Koondise 15. aastapäeva tähistamise koosviibimine Operaterrasseni pidusaalis. Esinevad Lehti Aug (sopran), klaveril Harri Kilsk, Liis Jaanivald (flööt) ja EKK viiuli õpiring Alfred Pisukese juhatusel. Kohvilaud, raamatu- ja kunstiloterii ning tants Rein Tubina orkestri saatel. Koosviibimisel tehakse teatavaks 1977 Els Kaljot-Vaarmani Sihtkapitali stipendiumide saajad.

Pääsmed saadaval EKK büroos, kuhu palutakse ka koosviibimisest osavõtjaid registreerida kuni 7. veebr. tel. 11 31 16.

Kõigile EKK liikmetele ja teistele kultuurisõpradele — tere tulemast!

ESKILSTUNA

Koguduse koosolek

Eskilstuna EEL Koguduse täiskogu koosolek peetakse 6. veebruaril, kohe pärast jumalateenistust Forsi koguduse majas kell 15.15.

Päevakorras koosoleku rakendamine, nõukogu valimised ja koosoleku lõpetamine.

Põhimääruse järgi on hääleõigulsikud kõik, kes on olnud vähemalt üks aasta koguduse liikmed ja kel on 1976 liikmemaks tasutud.

Koguduse poolt on kaetud tasuta kohvilaud.

Juhatus loodab rohket osavõttu.

LUND

Ettekandeõhtu

ETS Lõuna-Rootsis korraldab ettekandeõhtu ja üldkoosoleku reedel, 28. jaan. kl. 19 Zooloogia instituudis, Helgonavägen 3 A. Umbes kl. 20 on ettekandeõhtu, kus kõneleb Valdek Jürisoo teemal "Mõtteid ökoloogia tööpõllult". Kõik teretulnud.

• Leinateated

Tallinnas suri 1. detsembril Marta Vaino, n-na Viidas, sünd. 17. oktoobril 1893 Tallinnas.

Long Islandil New Yorgi osariigis suri 6. detsembril Julius Nün, sünd. 16. septembril 1906 Eestis.

USA-s suri 7. detsembril Liisa Pöder, sünd. 16. veebruaril 1899.

Santa Barbaras USA-s suri Konstantin Moppel.

Eesti Abi Keskuse bürooose Wallingatan 34 (Eesti Maja) Stockholmis vajatakse

bürooametnikku

Sooviavaldused palutakse esitada aadressil: Eesti Abi Keskus, Box 387, 101 25 Stockholm 1. Vajalikku informatsiooni saab telefonil: 08/21 21 42 või 08/21 54 80.

Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse soodustus EPL tellijatele

Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse liikmetele on ka tänavu kohaldatud tellimissoodustus Eesti Päevalehe tellimisel nendele liikmetelehoiukonto omanikele, kel 31. detsembril 1976 oli Stockholms Sparbankeni omanikele, kel 31. detsembril 1976 oli Stockholms Sparbankeni hoiuarvel vähemalt 2.500 krooni (leibkonna kohta saab ainult üks perekonnaliikmeist soodustuse). Soodustus on kr. 30:— suurune ja see arvestatakse hoiukonto omaniku kasuks, kui alloleva kupongi täidetult saadate Eesti Laenu-Hoiu Ühisusele hiljemalt 1. veebruariks. Kupongile tuleb lisada vastava tellimisraha sissemaksu kviitung kas originaalis või fotostaatkoopias.

Saata: Eesti Laenu-Hoiu Ühisusele, Box 16 318, 103 26 Stockholm

Hoiukonto omaniku nimi.....

Sünniaasta .....

Hoiukonto nr.....

Tänav.....

Postinumber.....

Koht .....

Eesti Päevalehe tellimiste eest tasutud kr .....

Lisa: posti või tellituse kviitung: .....

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

USA-ajakirjaniku Moskva-memuaarid pahandasid Kremli

WASHINGTON (VE) — Ühendriigide suurima ajalehe "New York Times'i" büroojuhtajaks Moskvas oli kolm aastat tuntud ajakirjanik Hedrick Smith, kes USA-sse naastes kirjutas praeguse Venemaa elu kohta huvitava ja faktidele baseeruva teose "The Russians" (Venelased). Hedrick Smith'i raamatut lugedes jääb mulje, et ajakirjanik on Venemaal lahtiste, silmadega ringi käinud ning on osanud suunata oma terava pilgu ka N. Liidu elu telgitagustesse ja Potjomkini küladesse.

Hedrick Smith ei tee oletusi ega opereeri kauge ringi teinud kuuldustega, vaid kirjutab sellest, mis ta ise on näinud ning venelastelt endilt otseselt kuulnud.

Tema raamatu leheküljedelt sammub elavate kirjelduste kaudu lugeja silmade ette N. Liidu valitsev klass — kommunistliku partei liikmed ning kõrgemad funktsionärid, kultuuritegelased, teadlased ja kõrgemad sõjaväelased, kes elavad N. Liidu süsteemis tavalisele inimesele nägemata ja salapärast elu oma kaupadest üleküllastatud äridega, autodega, suvemajadega ja välismaareisidega, mis on keskmisele nõukogude igapäevasele inimesele kättesaamatud.

Hedrick Smithi vaatlused nõukogude valitseva klassi eluviisidе kirjeldamisel ühtuvad täielikult kommunistliku süsteemiga vastuollu sattunud Jugoslaavia kommunisti Milovan Djilase kirjeldustega luksuses elavast nõukogude valitsevast klassist ning selle eraldumisest ühiskonnast.

Venelastele on Hedrick Smithi raamat ilmselt valusalt torkivaks pinnuks silmas. Seda kinnitab "Pravdas" 1. jaanuaril ilmunud vägevasõnaline artikkel, milles süüdistatakse Hedrick Smith'i ja kogu läänemaailma ajakirjandust N. Liidu laimamises. Kui "Pravda" artikli kõige tigedamad rünnakud on suunatud Hedrick Smithi ja "Washington Post'i" korrespondendi Bob Kaiser'i vastu, kes olevat oma raamatutes levitanud N. Liidu kohta ainult kuulujutte, mida võivat võrelda natsi propagandaga Teise maailmasõja ajal.

Artikli autor kinnitab lõpuks, et uue-aasta päeval ei paku N. Liit läänerlikide ajakirjanikele ideoloogilist vaherahu, kuid läänerlikide ajakirjanikel võiks siiski olla professionaalset autunnet.

Sellise manitsuskõnega tuleb välja "Pravda" propagandamees Georgi Ratiani, kelle senine ajakirjanduslik tegevus on piirdunud peamiselt läänemaailma sihikindla halvustamisega. Kuid see on juba väga vana ja tuntud lugu, et kui keegi julgeb N. Liidu kohta tõtt kirjutada, siis tembeldatakse ta valelikuks ja kurjategijaks või vähemalt natsiks.

Kalifornias USA-s suri 2. jaanuaril major August Richard Uder, sünd. 23. mail 1885 Eestis.

Austraalias suri 13. detsembril Vambola Kulk.

Tõrvas Eestis suri 1. detsembril Ernestina Rätt, sünd. 15. detsembril 1893.

Torontos suri 8. jaanuaril Boris Kaasik, sünd. 27. juunil 1914 Türil.

Fantoom

Televisiooniprogramm

TV Onsdag

ONSDAG 26 JANUARI

TELEVISION 1

Skol-TV:

9.00—9.20 Holländska bilder, åk 5.

9.45—10.05 Klotet, åk 1—3. 10. Att ha saker.

10.10—11.00 Matinéteater: Den unge W:s nya lidande. Textat.

11.30—12.00 Por favor 3.

Skol-TV:

12.45—12.55 Blandklang, åk 4—6.

16.30—17.00 Halvfem: Rummet där Rut bor.
Resan till Spetsbergen.

17.45 On we go — engelsk serie.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt och väder.

18.05 Sri Lanka. 3. Pujafesten.

18.25 Murffi. Två generationer — två sätt att se på saken.

18.30 Sveriges magasin.

19.30 Hela kyrkan sjunger. Lovsånger, psalmer och visor med församlingen, kör och orkester i Pingstkyrkan i Umeå. Gäster är Troendegruppen från Framnäs. Programledare: Margit Borgström.

20.05 Det kinesiska äventyret: Hur Yukong flyttade bergen. 5. En kasern.

21.00 Aktuellt och väder.

21.30 TV-nytt.

21.35 Den röda tråden. Maria Adlercreutz är bildväverska och samlar inspiration till vävar, teckningar och målningar genom vardagshändelser. Maria använder stenar, kvistar, asfaltmönster m m som förebilder.
Textad repris 27.1 kl 18.00 i TV 2.

21.50—23.00 Konståkning: EM i Helsingfors. Paråkning. Bengt Grive.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt och väder.

17.30 Komiska pantomimer: Kassander som skräddare.

18.00 Värld utan ljud. Textat. Vera och Roland Claiff är båda födda döva. Deras flicka Pernilla, 5 år, är hörande.

18.30 Familjen Ashton. Del 32. Separatfred.
Var finns Jean Ashton? Efter ett läkarbesök återvänder hon inte hem.

19.20—19.30 Regionala nyheter. Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 TV 2 teatern: Modern av Bertolt Brecht.
Brechts pjäs efter Maxim Gorkijs berömda roman om arbetarkvinnan Pelagea Wlassowas utveckling till revolutionär hade urpremiär i Berlin i januari 1932 på 10-årsdagen av Rosa Luxemburgs död.
Modern var den sista av Brechts pjäser som kunde spelas i Tyskland före Hitlers maktövertagande. Men 1951 regisserade Brecht en legendarisk uppsättning på sin teater, Berliner Ensemble.
1970 blev Modern en av Schaubühnes första stora succeer. Till framgången bidrog inte minst Therese Giehses fina tolkning av huvudrollen. Föreställningen spelades in med publik och det är denna direktuppfattning vi får se.

22.15 Kvällsöppet med TV-nytt och väder.

TV Torsdag

TORSDAG 27 JANUARI

TELEVISION 1

Skol-TV:

9.00—9.15 Föremålen berättar. 2. Skeppet.

9.20 Filmkunskap, åk 2, gymn. 3. Dokumentärt — sant?

9.45—10.05 Klotet, åk 1—3. 10. Att ha saker.

10.10—10.25 Basketskolan 3, åk 4—9.

12.00—12.20 Klotet, åk 1—3. 10. Att ha saker.

12.45—13.05 Holländska bilder, åk 5.

13.10—13.30 Att vara handikappad, åk 2. gymn.

13.35—13.55 Naturvetenskapligt magasin II:1.

16.30—17.00 Halvfem: Nu ska vi titta på räven och haren.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt och väder.

18.05 Sri Lanka. 4. Kurnégala.

18.25 Murffi. Stålmannen — men vad hjälper det?

18.30 Sveriges magasin.

19.30 Konståkning: EM i Helsingfors. Repris från onsdagens paråkning.

20.10 Arvingarna. 3. Nyfiken besökare.

21.00 Aktuellt och väder.

21.30 TV-nytt.21.35 Sportextra med EM i konståkning. Herrarnas fria.

22.35—23.15 En stad i slutet av vägen. 3. Ung man med fördelaktigt utseende.
Lupo och Chiara har mer eller mindre blivit anställda hos "Damen med bilen", Signora Martelli. Lupo får tjänstgöra som litet av varje, och Chiara är svartsjuk på den elegante signoran.
I rollerna: Massimo Ranieri, Giovanna Carola, Scilla Gabel, Nerina Montagnani.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt och väder.

17.30—17.55 Komiska pantomimer: Pierrots kärlekshekymmer.

18.00—18.15 Den röda tråden. Textat. Maria Adlercreutz är bildväverska och samlar inspiration till vävar, teckningar och målningar genom vardagshändelser.

18.30 Hem till gården. Amos återkom efter nästan fjorton dagars bortovaro och Henry kunde ägna mer tid åt att hjälpa Alison i affären och ta del av problemen på Emmerdale. Henry hade bott på puben då han skötte den och han bad Amos att få fortsätta att hyra det rummet, vilket Amos inte hade något emot.

19.20—19.30 Regionala nyheter. Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Dokument utifrån. Internationella reportage.
Sänds även 29/1.

20.30 Showtime: Melanie. Den kända amerikanska sångerskan och sångmakerskan Melanie besökte nyligen Europa. I Bremen spelade då västtyska TV:n in ett flera timmar långt program med henne.

21.00 Filmkrönika.

21.35 Kvällsöppet med TV-nytt och väder.

TV Fredag

FREDAG 28 JANUARI

TELEVISION 1

Skol-TV:

9.00—9.20 I Australien, åk 6. Solens och torkans kontinent.

10.00—10.10 Switch on 17, åk 3.

10.15—10.30 Gymnastik med variation, åk 1—3. 3. Runt och rr.kt och roligt.

12.20—12.50 Det gäller arbetslivet, åk 1—2, gymn. Lön för mödan.

13.10—13.55 Matinéteater. Textat. Den unge W:s nya lidande. 2.

16.30—17.00 Halvfem: Teatern i hatten — musiken i fickan.
Staffan och Mats i en säng.

17.25 Tapahtumia.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt och väder.

18.05 Fjäll. I den andra delen av Bo Kristianssons film om fjäll får vi uppleva hur våren kommer till fjällvärlden och möta järv på nära håll.

18.30 Sveriges magasin.

19.30 Falsterborev. En film av Mikael Kristersson om djur och natur vid Nordens äldsta fyrplats. Malmö.
Repris från 11.6. 76.

20.00 Konståkning: EM i Helsingfors. Isdans. Bengt Grive.

21.00 Aktuellt och väder.

21.30 TV-nytt.

21.35 Konståkning: EM i Helsingfors, forts.

22.00—22.40 En dynamisk artist — Al Jarreau. Vid jazzfestivalen i Montreux i somras framträdde bl a den färgade amerikanske sångaren Al Jarreau — han sjunger med en ovanlig intensitet och uttryckskraft.
Repris från 19.11. 76.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt och väder.

17.30 Komiska pantomimer: Spökslottet.

17.55 Höghusgänget. 3. Rivalerna.

18.25 Odysseus äventyr. 8. Hämnden.

19.20—19.30 Regionala nyheter. Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Showtime: Fenomenet Roussos. Att den grekfödde sångaren Demis Roussos sedan flera år hör till de populäraste artisterna i Europa vet varje nöjesintresserad människa. Men vem är han egentligen? Det får vi veta i detta engelska program som dels är en konsertupptagning från London, dels — och framför allt — en berättelse om fenomenet Roussos.

20.50 Anslagstavlan.

21.00 Fredagsdeckaren: Ellery Queen. Amerikansk deckare från 40-talets New York. 1. Mysteriet med mumiens förbannelse.

21.50 TV-nytt och väder.

21.55—23.10 Ur den chilenska arbetarrörelsens historia. Den chilenska arbetarklassens historia skildras med räddat material ur de chilenska arkiven. Det har påbörjats i Chile och avslutats i exil.

TV Lördag

LÖRDAG 29 JANUARI

TELEVISION 1

Lördagsmorgon:

9.00—9.20 Doktor Dolittle talar med djuren. 4. Cirkusens succesälar.
Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:

9.30 Tapahtumia. Aktuellt för finskspråkiga.

10.00 Urhellukronikka -76: Kesälajit. Idrottskrönika -76: Sommarsport. Textat på svenska.

10.45—11.00 Kosovo: Eila Terävä. Porträtt: Eila Terävä — expedit och fackligt aktiv i Tammerfors. Textat på svenska.

14.50 Por favor 3.

15.20 On we go — engelsk serie.

15.30 Tipsextra. Programledare: Leif Larsson. Kommentator: Ingvar Oldsberg. Göteborg.

17.55 Helgmålsbön från Caroli kyrka i Borås. Göteborg.

18.00 TV-nytt och väder.

18.05 Aktuellt i veckan. Textat.

18.30 Det kinesiska äventyret: Hur Yukong flyttade bergen. 6. Opera i Peking.
Den klassiska kinesiska operan existerar inte längre. Men formen — gesterna, rörelserna, skrobatiken — lever fortfarande i dagens opera, som lägger tonvikten på historiska händelser från befrielsens dagar eller vardagslivet idag. Filmen visar hur skådespelarna vid Pekingoperan tränas i akrobatik och dans och hur en repetition av en ny opera går till.

19.00 Kulturstudio. Göran Bengtson med gäster om en aktuell debattfråga.

19.30 Himmel och pannkaka. 5. Den som gapar efter mycket. . .
Svenne Jönsson vill köpa planet och barnen samlar pengar och annat värdefullt. Men det här avsnittet slutar illa och det hade slutat ännu värre om inte en hygglig kille hade förbarmat sig.
I rollerna: Mattis — Lars Söderdahl, Ninna — Ninna Lindström, Svenne Jönsson — Bjarne Sellin, Simonsson — Sven Lindberg, En tjej — Bodil Mannheimer, En kille — Urban Sahlin.
Sänds även 30.1 kl 15.30.

20.00 Konståkning: EM i Helsingfors. Damernas fria åkning. Bengt Grive.

21.00 Aktuellt och väder.

21.30 TV-nytt.

21.35 Konståkning: EM i Helsingfors, forts.

22.00—22.50 ca Fader Brown. Den engelske författaren K. G. Chesterton skapade kring sekelskiftet något nytt i deckargenren: Fader Brown, katolsk präst men framförallt amatördetektiv. Han är liten och rund och ser oansenlig ut. Men denne ovanligt obetydlige person har förmågan att lösa till synes olösliga kriminalgåtor. Nio lördagar framöver skall han ge exempel på det.
1. Skådespelarskans alibi. Fader Brown går på teater. Det drama han upplever är dock icke skrivet av någon pjäsförfattare. Vem är mördaren?
I rollerna: Kenneth More, Dennis Burgess, Rachel Gurney, John Stratton, David Savile, Richard Warner m fl.

TELEVISION 2

13.30 Dokument utifrån. Repris.

14.00 Invandrardags — Zdravo jugoslovenski. Program för jugoslaver i Sverige och för jugoslavieninntresserade svenskar. I dag ägnas programmet åt Kroatien.

14.45 ca Daska. Ett modernt TV-drama från TV Zagreb. Det handlar om en tolvårig flicka som hamnar i stormcentrum för en skilsmässokonflikt. Miljön är en förort. — Programmet kan verka skrämmande på hänsliga barn.

15.55 Anslagstavlan. Obavestajna tabla.

16.00 Frihet, jämlikhet, handikapp. 3. Ansikte mot ansikte med Karin, Göran och Eva.
— Jag känner mig som innanför ett stängsel, utanför går dom friska och tittar ner på mig.

16.25 I glädje och sorg — kommunen Göteborg. Repris.

17.10 En ny bok. Lars Ardelius: Och kungen var kung.

17.25 TV-nytt och väder.

17.30 Poppolåt med Jerry Williams och Tomas von Brömssen.

17.45 ca Turandot. Tecknad saga från Italien.

18.00 Lördags. Musik från Bach till Bay City Rollers. De som spelar är popgruppen Zoom från Vaxholm och ett par orkestrar från Kommunala Musikskolan i Stockholm.

18.30 På god fot med Dizzie Tunes. Det första av fyra lätta underhållningsprogram med den norska gruppen Dizzie Tunes. Svensk gäst: Ann-Louise Hanson. Göteborg.

19.15 Magiskt mellanspel. Den berömde amerikanske illusionisten och trollkonstnären Mark Wilson presenterar trick och trollkonster.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Noshörningen — amerikansk långfilm från 1972.
Filmatisering av Eugene Ionescos drama där invånarna i en liten fransk stad plötsligt, den ene eller den andre, börjar förvandlas till noshörningar. Till sist finns bara en enda envis individualist kvar som kan kämpa mot masshysterin. Regi: Tom O'Horgan.
I rollerna: Zero Mostel, Gene Wilder, Karen Black, Robert Weil, Joe Silver.

21.40 Knis Karl — en spelman från Dalarna. Knis Karl Aronsson från Leksand spelar och berättar tillsammans med unga och gamla spelmän — från kungabröllop till bystugan hemma i Tibble. Falun.

22.30 TV-nytt och väder.

22.35—23.00 Lördagsfarsen: Phyllis.